

TULEVIKU RAJAD

H. RAUS
1936

Sisukord: Ed. Kansa — Noored austavad korda! A. H. Tammsaare — Noored ja tulevik. Paul Rinne — Kuidas kujundame oma iseloomu? K. Mihkla — Monument A. H. Tammsaarele. Ilmar Talve — Avangu laul. I. Krölov — Kukk ja pärl. Elsa Nurk — Sügisel. Ilse Tülli — Õpilane raamatu sõbrana. Kristjan Meikop — Saa paremaks! Robert Volk — Kooliõpilasena Vabadussõjas. Johannes Bergmann — Sügisene argipäev Paides. Irene Ranne — Mu poisu. Robert Toone — Koolinoortega Berliinis. Äрни Püssa — Aktuaalne Türi koolipoisi vaatevinklist. Eveline Raud — Rõõmu- ja murelilled. Rosalie Saluri — Miks õpime? Silvia Hüpponen — Tütarlaste erihuvideist. Malle Nõges — Meie kooli aed. Helmi Randla — Ülevaade Paide õpilasringide tegevusest. * — Ringide tegevusest Tapa Ühisgümnaasiumis. Äрни Püssa — Isetegevusest Türi Majandusgümnaasiumis. Mõistatuste nurk. Arvustuste nurk.

Kaas H. Ruus'ilt.

Keskkooli- ja gümnaasiuminoorsoo ajakiri

«TULEVIKU RAJAD»

jätkab pidevat ilmumist. Järgmised numbrid ilmuvad:
nr. 13 — 30. novembril, nr. 14 — 15. detsembril, nr. 15
— jaanuaris, nr. 16 — veebruaris, nr. 17 — märtsis,
nr. 18 — aprillis ja nr. 19 — mais.

Õpilased, vilistlased, õpetajad! Tehke kaastööd „Tuleviku Radadele“!

Aidake kaasa „Tuleviku Radade“ levitamisele!

Kaastöö saata „Tuleviku Radade“ toimetusele, Tallinn, Sakala 51. Tellimised ja kuulutused saata talitusele, Tallinn, Sakala 51. Raha maksta kogu õppeaasta arvele nr. 315.

„Tuleviku Rajad“ maksavad:

sügispoolaasta (4 numbrit) — 90 snt., kevadpoolaasta (5 nr.) — 115 snti, kogu õppeaasta (9 numbrit) — 2 kr., üksiknumber — 25 snt.

„Tuleviku Radu“ saab tellida ka igast postkontorist.

Tallinnas müügil Kooli-Kooperatiivis, Tartus — Ajakirj. kontorist (Rüütli tn.).

TULEVIKU RAJAD

EESTI KESKKOOLI- JA GÜMNAASIUMINOORSOO AJAKIRI

II aastakäik

20. novembril

Nr. 12

Noored austavad korda!

Fr. R. Kreuzwäldi
Eesti NSV Riiklik
Raamatukogu

50.2458

Kool moodustab omaette väikese ühiskonna kõigi ta rõõmude ja muredega, hüvede ning pahedega.

Selle ühiskonna eluavaldused, nii asutise piirides kui ka väljaspool, annavad oma eriilme kogu asutisele ja määravad teiste suhtumise temasse.

Igäüks meist tahab, et kellelgi poleks ütelda midagi paha ühingu kohta, mille liikmeskonda kuulub ka ta ise.

Noored aga on eriti tundlikud kõige selle vastu, millisel arvamisel ollakse neist, kuidas arvustatakse ja hinnatakse nende omaavaldusi. Noortel kõigil on soov, et teistel oleks neist rääkida ainult head.

Iga kooli hea nimi ja kuulsus on usaldatud eeskätt vanemate õpilaste hoolde. Seepärast on ka endastmõistetav, et koolis saab valitseda hea töömeeleolu ja eeskujulik kord ainult siis, kui selle loomisele ja hoidmisele täie innuga rakenduvad noored ise; kui nad maast-madalast jõuavad tõekspidamisele, et korra austamine on igasuguse edu kindlaim nurgakivi ja et korrast lugupidamine süvendab ka lugupidamist oma isiku ja sama ühiskonna vanemate tegelaste vastu, kelle ainuke püüe on kujundada noori väärtuslikeks inimesiks.

Meie vabaks saanud suur kodu vajab eriti korra-armastajaid, kohusetundlikke noori, seepärast asugem täie vastutustundega seda teostama juba oma praeguses väikeses vabariigikeses — koolis!

Ed. Kansa.

Noored ja tulevik

On olnud ajajärke, kus inimeste eluolu pole sugugi nii kiiresti muutunud kui tänapäev. Masinate kiirus mõjutab kogu elu tempot. Aur ja elekter, mootor ja raadio lükkavad ka elu takka. See loob ebakindluse ja kärsituse, see teeb õpetamise kui ka õppimise raskeks. Tänapäev õpetaja ja õppija — mõlemad võivad kergesti end vaevata asjade ja küsimustega, mis ebavajalikud.

Tõepoolest! Sest mõelgem ometi seda lihtsat asja, et vanad ei hakka loomulikult noortele muud õpetama kui ainult seda, mis neile enestele tähtis ja mis nad ise õppinud. Aga nemad õppisid kord oma elu ja olude kohaselt. Teab keegi kindlasti, et noored elavad kord nende oludes? Eks ei ole tõenäolikum oletada, et noored elavad oma erilistes tingimustes, millest vanadel noori õpetades vähe aimu.

Et öeldut arusaadavamaks teha, tuletame meelde praeguste vanade kurbloolust. Nemad kõik on tulnud enam-vähem vene elukoolist — tsarismi surve alt, kus oli muu seas vähe seda, mida nimetatakse vabaduseks. Aga ometi pidid nad hakkama just seda teostama, mida nad nii vähe olid õppinud ja millega oma kasvamise ja arenemise ajal eluliselt mitte kunagi kokku puutunud. Meie kõik teame, millega see lõppes — suure ummikuga, milles sumame alles praegu.

Eksitus oleks arvata, et ummik oleneb ainult neist, kel on olnud vägi ja võimus. Ei, ummiku põhjustavad ehk veel enam need, keda pidi heaga või kurjaga valitsema ja juhtima: ükski polnud õieti neile vabadustele ette valmistatud, mis langesid meile rüppe ajalookeerus. Sest vanad olid noores eas õppinud ja kogenud peasjalikult seda, mis osutus uutes elu-

A. H. Tammsaare

tingimustes kas puudulikuks või üsna tarbetuks.

Enam-vähem ootab sama kurbloolust iga uut inimpõlve meil kui ka mujal, ainukese vahega, et see kurbloolus on väikerahvaste juures suurem ja sagedasem kui suurrahvaste peres, sest väikerahvad langevad enamasti kergemini ajalookeerus saatuse mängukanniks, liiatigi kui selleks aitab kaasa nende asumispaik. Aga et ka suurrahvad ei pääse sellest kurbloolusest, seda tõendab nii mõnigi Euroopa suurrahvas tänapäev. Nad unistasid nagu meigi vabadusest ja rahvavalitsusest, aga kui ihaldatud silmapilk saabus, siis olid nad tema kasutamiseks ettevalmistamatud. Keskealised ja vanad, kes pidid vabadused teostama, polnud seda noores eas õppinud. Neile

oli igasugust maailmatarkust pähe tuubitud, mitte aga seda, mis vabadusega peale hakata, kui ta sul kui küpse õun rüppe langeb.

Nõnda see on: eluolu kiire muutuse tõttu valmistub noorpõlv ikka vanades oludes ette, et kord elada uutes oludes ja tingimustes, ja ikka leiab ta, et ta on puudulikult või võõriti ette valmistatud. Sellest siis ka sobimatu vahakord vanade ja noorte vahel, sellest vastastikune vaen ja kohtumõistmine. Vanad peavad omast kinni, aga noored tunnevad, et nemad kuuluvad teise maailma.

Süit järgneb paratamatult: kui vanad kunagi ei suuda noori nende

elule õieti ette valmistada, siis peavad noored ise oma elu sepad olema, nad peavad suutma ja tahtma vana-delt õpitud puudulike abinõudega oma uue maailma luua.

Meie noorsoole langeb suur ja raske ülesanne: ta peab teostama need vabadused, millest vanad kord unistasid ja mida nad ei osanud õieti ellu viia. Ta peab seda tegema sellepärast, et tema on kasvanud vabaduses ja iseseisvuses; temal peaks see õnnestuma, mis vanadel on äpardanud. Ja kui see on tõelikult sündinud, alles siis võime täie õigusega laulda: „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm!“

A. H. T.

PAUL RINNE

Kuidas kujundame oma iseloomu?

„Vabade hingede vabariigi“ suur president — Romain Rolland ütleb „Beethoveni eluloo“ proloogis: „Kangelasi ei näe ma neis, kes triumfeerinud võimu abil. Kangelasiks nimetan neid, kes oma hinge poolest suured on olnud.

— Kus iseloom suur pole,
seal ei ole suurt inimest,
ei ole suurt kunstnikku,
ei ole ka suurt teoinimest!“

Kuid mis on siis iseloom? On's see mõni kindlalt defineeritav mõiste — mõni kindlalt piiritletav suurus, või ei saa me öelda sel puhul üldse midagi täpsemat?

— Iseloom on harjumuste, tahtekasvatuse, tunnete, mõistuse jne. tihe ühendus — komplitseeritud süntees. Nagu ballett koosneb mitmest tantsurühmast või partnerist, nii ka iseloom on mitme eri tantsitari tihe, kunstipärane koosmäng — tunnete, tahte, harjumuste harmoonia.

Kui tantsurühmas üks partner tantsib väärütmis, -taktis, — siis kaotab terve esinemine oma kunstipärasuse, väärtuse; — kui iseloomu üks osa, algement on nõrk, siis järelikult kaotab ka iseloom (resp. inimene) suure osa oma väärtusest.

Me teame ajaloost, kui suur tähtsus inimese arengus, edasijõudmises võitluses on iseloomul. Meil on piltlikke näiteid suurtest, kindlatest, kallimeelsetest iseloomudest, kelle käes on olnud rahvaste saatused; kuid me teame ka, et on isegi paavstitroonil istunud inimesi, kes pole omanud üldse iseloomu . . . Kogu keskaja suur võitlus paavsti ja ilmliku võimu vahel on olnud äärmiselt autu ja toores; — ja kui nende kahe poole kogu tegevuse loosung oli — „otstarve pühendab abinõu,“ siis pole ka imestada, kui on saanud troonile sellised nõrgad iseloomud, nagu Alexander Borgia, Joh. 23. jt.

Kuid igal juhul normaalsetes oludes ja tingimustes on siiski inimese elutee määrajaks ta iseloom. — Inimest hinnatakse selle järgi, mille poole on sihitud ta püüdmised. Vastavalt sellele antakse talle kas — kõrgus või madalus.

Et aga saavutada kõrgust, selleks peame omama head iseloomu — s. t. meie peame arendama oma iseloomu iga algelemendi ikka kasvava ja areneva inimsuseni — ideaalse inimsuseni — täiuslikkuseni.

Nimetasin iseloomu esimeseks algelemendiks harjumust, mis öeldakse olevat teine loomus. See on tõsi. Kuid nagu me oma loomust arendades tihti hävitame isegi sügavalejuurdunud omadusi oma tegevusest, olekust ja mõtlemisest, nii peaksime suutma harida ka oma harjumusi. — Me peame karmilt kontrollima oma tegevust ja liigutust, — peame olema enese suhtes karmid, järeleandmatud, ei ühtki asjaolu vabandavad arvustajad.

Tuglas ütleb „Felix Ormussoni“ eessõnas, et enesearvustajatena me olevat kõik võrdlemisi nõrgad. — Kuid kas me ei tea siis, mis on hea ja õilis ning mis on halb, — kas me ei oska siis valida ainult kaunist?

Me peame kindlat ja mõistuslikku aru andma omast tegevusest, harjumustest. Nende kontrollijaks peame omama tugevat, sügavalt häälestatud sisetunnet — südametunnistust!

„Hea sisetunne on parem kui kaks tunnistajat. See sulatab su mure nagu päike sulatab jää. See on kaev, kui sa janutad; kepp, kui sa vaod; vihmavari kui sajab; peapadi — surmas. — Halb südametunnistus aga on ahi, mis ikka suitsu sisse ajab: on vihmatu äike, on kaebaja, kohtunik ja timukas üheskoos,“ ütleb Hippel.

Südametunnistus — see on Jumala hääl inimeses; kuid sellega on tihti võitlemas kuradi hääl — halvad mõtted meis. Kuid meie peame olema teravad kuulatajad. Tõsi küll — tihti see hääl on väga nõrk, — ta vaevalt kostab meile vanasarviku pasunahelide vaheaegadel. Aga mis teeme meie? Me ei katsugi kuulatada seda vaikset, sügavat helinat, mis meile õiget teed juhatub. Ja nii juhtub, et omandame halvad harjumused, mis järjest süvenevad ja nii meid nagu nõlvakult veeremalükatud kaljurahnu, enese järele kuristikku veavad.

Kuid kui meie algusest peale püüame kuulatada seda häält, mis esiteks on nii õrn, siis aga muutub järjest me rinnas võimsamaks, helisevamaks, kuni mõne aja pärast on ta meid täiesti vallutanud — ei ole enam halbadel mõtetel asupaika me südames. — „Eks teie tea, et teie Jumala tempel olete ja et Jumala Vaim teie sees elab!

Nii võtavad meie harjumused orientatsiooni päikese, pilvede ja tähtede poole, — me õpime head tegema, ligimest armastama — ja see ongi suurim voorus. „Me tahame kõik tugevuse pöörda headuseks ja headuse jõuks!“ hüüab tegevusihas Rolland.

Iseloom on tugevasti, isegi suurimal määral seotud ja sõltuv ka tahtekasvatusest. Me peame harima oma tahtet — isegi õndsaks võib saada tugeva tahte läbi! — iga ülesanne, mis võetakse enesele, olgu see kui suur või väike tahes, tuleb teostada — ja teostada hästi.

On olemas kahesugust tahtekasvatust. Üks on — õppida tahtma, teine — keelduma. Mitte alati ei saa seda, mida igatsetakse; mitte alati ei naera meile õnnejumal, — tihti tuleb leppida just vastupidisega. Ja kui oleme harjunud keelduma, pole suurimgi resignatsioon raske — vastupidi: see tugevdab me iseloomu ja juba sellest on küllalt. — Tugev tahe ja selle täitmine

õpetab meid järjekindlalt kinni pidama me sihist ja aatest — vaatamata raskusele püüame saavutada oma eesmärgi hiilgavalt.

Kolmandaks — tundeelu, hingemaailm — kui määrava osa iseloomust moodustab see ala! Ma ütleksin rohkemgi — inimese iseloom peitub ta hinges. Kõik ta hingesaladused on ka iseloomusaladused. Me peame enestes kandma õilsat, puhast, värsket, tundlikku hinge. Kui meie hing on õilis, kui ta evib õilsaid tähiseid, mille poole ta püüab, siis on kogu me olemus kõrge ja väärtuslik.

Lugedes häid raamatuid inimestest, suurtest tegudest jne. me võtame need enestele ideaalideks, me leiame neist värskust, helgust — kaugel ümbritsevast hallusest — meisse hoovab neist elu ja ilu; tarvis ainult panna oma hing kaasa võnkuma puhta, imehella tooniga, ja ta värin muutub ikka õrnekaks, peenemaks, puhtamaks. Selle tulemus: me ei eksle suurtes, sügavates, jõledates kirgede padrikutes, vaid meie hing hõljub vabana ühes tähtedega hõbeselges heleduses.

Sütitavat elutuld ja võrratut ilu ammutame kunstist, muusikast: siit leiab meie noor hing rikkalikku toitu, areneb ilutunne, maitse ja suhe inimesisse muutub südamlikuks, heatahtlikuks; me põgeneme kõigest sellest, mis halb ja toores.

Kuid iseloomu täiuslikkus nõuab veel ka head mõistust. Me peame olema intelligentsed, peame tähtsates olukordades kiirelt ja õieti otsustama. Me mõistus peab olema lahtine, tegev. Omades sellist mõistuslikku joont me oskame kritiseerivalt suhtuda ümbritsevaisse eluväärtusisse, oskame eraldada kurja heast, oskame otsida seda, mis absoluutselt kaunis, mis absoluutselt hea.

Meie, noorte, südamete-veri tuksleb suurtes igatsustes kõrgema, õilsama, ilusama elu järele, kuid teadkem ka — ei aita, et sirutame pakitsevaid käsi taevasina poole. Ei aita, et ihaldame tiibu ja unistame lennata kuhugi kõrgele ja kaugele. Peame jääma siia, kus oleme, peame ise looma selle õilsama elu, selle ilusama tuleviku — omast elu-usust, omast noorusjõust, omast tulisest tahtest, omast südame-armastusest selle elu vastu, millest kõneleb me aimlev igatsus. Tundkem, et omame võimsaid kotkatiibu, ja — tegutsegem!

Saagu meie iseloomu kujundamise ja loomise aatelauluks Rabindranath Tagore' pateetiline hüüatus õilsast vabadusest:

„Kus vaim on kartuseta,
kus pea kõrgel kantakse,
kus äratundmine on vaba,
kus maailm ei muutu kitsaste koduste müüride murdosaks,
kus sõnad tulevad tõe sügavusest,
kus väsimatu püüe sirutab käsi täielikkusele,
kus mõistuse selge vool ei kaota oma teed harjumuse kuiva
liiva,
kus headusest juhitud vaim viiakse ikka laienevale mõtle-
misele ja tegevusele, —
Isa, sellele vabadusele lase mind kord juba ärgata!“

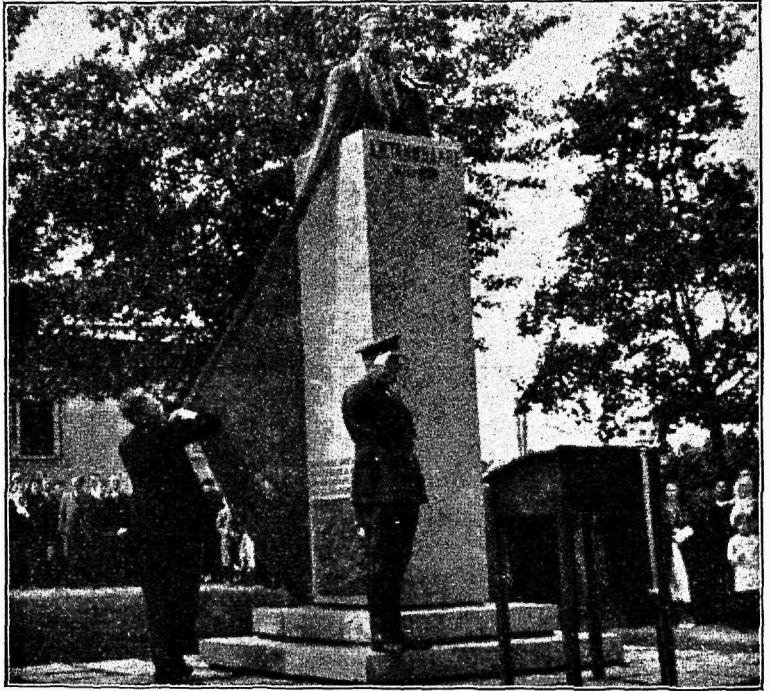
K. MIHKLA

Monument A. H. Tammsaarele

Raamatuaastal tärkas Järvamaal soodetaguses Albu vallas ennekuulmatu kavatus — püstitada oma valla kuulsamale pojale, eesti andekamale sõnameistrile Anton Hansen-Tammsaarele mälestusmärk tema töörohkeil elupäevil. See kaunis mõte levis kulutulena talustallu ja külastkülla, sütitades ja vangistades nii vanu kui noori. Kõik albulased kinnitasid üksmeelselt: meie püham kohus on austada oma tublimat poega, kelle teosed peegeldavad meie endi tööd ja tegevust, rõõme ja muresid.

Kuna A. H. Tammsaare ausamba püstitamine kujuneks kogu Albu valla ühiseks ettevõtteks, arenesid selle eeltööd haruldase kiirusega. Ettevõtlikud ja paindumatud albulased olid agarasti tegevad. Kodukaunistamise tähe all nad seadsid korda Albu vallamaja ees asetseva väljaku ja rajasid sinna lehtpuude alla monumendi aluse. Ja augustikuu lõppnädalal tõusis ausammas — kergitatud albulaste tugevate käte pingutusel.

30. augustil 1936. a. toimus monumendi avamine A. H. Tammsaare rohkearvulise austajaspere osavõttel. Riigivanema esindajana langetas kaitseväge ülemljuhataja kindral Laidoner

A. H. Tammsaare monumendi avamise hetk.

hümnihelidel kätte mälestussambalt. Oma kõnes hindas ta kiitvalt albulasi ja kogu eesti rahvast, kes oma sügavas lugupidamise tundes on püstitanud ausamba meie kirjanikule tema elu ajal. Albu valla ärksust ülistas ka pidukõneleja prof. Gustav Suits: „Teie, algatusvõimelised albulased, teie, Järvamadise tublid mehed ja naised, olete hakkama saanud esmakordse ja ennekuulmata teoga eesti haridus- ja kirjanodusloos. Teie olete pronksi valada lasknud ja oma kodunurga vaimukangelasena pjedestaalile tõstnud praegu veel täies mehejõus püsiva Anton Tammsaare. — Olgu see monument virgutuspunktiks sellele elavale ja järjest kasvavale tunnustusele, mis on kätketud iga eestlase südamesse.

A. H. Tammsaare teoste armastus ei tohiks kunagi kustuda, sest allikad selleks on liiga sügavad.“

Suurima tähelepanuga kuulati A. H. Tammsaare saadetud telegrammi, milles kirjanik tervitas kõiki, kes on kokku tulnud tõe ja õiguse nimel. Kohalviibiv rahvahulk laulis A. H. Tammsaarele „elagu“.

Pärast avamistalitust sõideti omibustes, autodes ja jalgrattail kirjaniku kodukohta — Tammsaare väljamäele, sest kõikide südamesooviks oli näha vängete Vargamäe meeste eluaset. Hoolimata vihmasesest õhtupoolikust oli Tammsaarele minejaid rohkesti. Kunagi varem polnud kirjaniku isatalu vastu võtnud sääraseid arvukaid inimkaravane. Elav liiklemine Albu vallamaja ja Vetepere küla vahelisel teel meenutas palverännakut pühale mäele. Kirjaniku kodukohas jälgiti Tammsaare-Põhja ja -Lõuna talude eluhooneid, karjateid, soosilda, sookuivatamise kraave ja veepaisutamise tammisid. Sealt kõrgelt väljamäelt vaadeldi ka ümbritsevaid sooheinamaid, metsatukki ja kaugusest paistvat Järva-Madise kiriku torni. Kooliõpilased otsisid üles värava, mille pulkade läbi vaadates karjapoiss Eedi kuulatas nelipühi hommikul kirikukellade helinat. Samasuguse huvi osaliseks said ka aiaaigud, kus Andrese ja Pearu lapsed kunagi olevat mänginud ja üksteisele sõprust avaldanud, hoolimata vanemate vihast.

Lahkumisel Albust peatuti veel kord Albu vallamaja ees ja vaadeldi äsjaavatud monumenti.

A. H. Tammsaare ausammas mõjub haaravalt. Ligi kolme meetri kõrgusele graniitalusele on asetatud kirjaniku pronksist büst, käsi nõjatatud suurromaani „Tõde ja õigus“ köiteile. Monumenti küljereljeefid kujutavad Andrese ja Krööda saabumist Vargamäele ja Indreku kraavikaevamist. Tagaküljel on „Tõe ja õiguse“ pealkiri ja ilmutisaeg.

1926. a. ilmus A. H. Tammsaare

Ilmar Talve.

Avangu laul.

*Kas pole valmis mehed me,
eks koha veri soonis!
Vast raske, rängavõitu tee,
rõõm siiski igas toonis!*

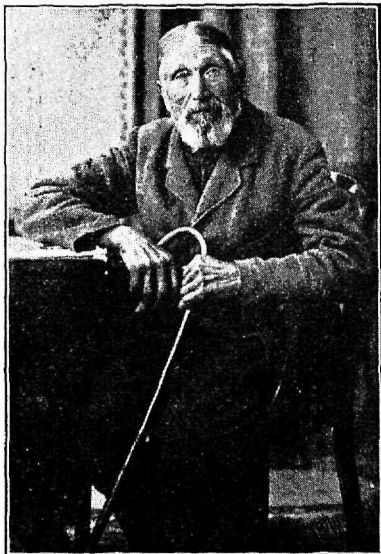
*On rõõmus kevad igal suus
ja nägu päik'se säras,
Ning kutse tööle jälle uus,
me koht on võitluskäras.*

*Hallooga torma, ole noor!
Mis sest, et norutuju,
Sul tervist õhkub iga poor,
küll õnn ka vastu ujub!*

Monumendi küljereljeef.

sulest „Tõde ja õigus“ I ja kümme aastat hiljem püstitati selle väärtteose autorile ausammas. See on ilmseks tõenduseks, et meie rahvas on osanud väärikalt hinnata oma suurimat kirjaniku tema elu ajal.

P. Hansen.

A. H. Tammsaare isa, Mäe Andrese
algkuju

I. Krölov.

Kukk ja pärl.

Kukk sõnnikusse läks siblimata talli
ja leidis pärlit kalli.

«Mis tühjast kasu?
See siblimise vaevagi ei tasu
ja mõni teda kaunis kõrgelt hindab
veel!»

Mul palju rõõmsam olu meel,
kui nokka saanuks nisuivakese.
See küll ei läigi nagu leitud ese,
kuid täidab pugu!»

* * *

Nii ikka lugu,
kui kõht ja suu
on mõõdupuu.

Tõlk. Ed. Kansa.

Elsa Nark.

Sügisel.

Kust leida võin veel kevad-
lilli,
kui saabund sume sügiskuu!
Ei tehta enam pajupilli,
ei hüüa künnilinnu suu.

Küll päike külvas kuumi kiiri
meil' alla leebel lehekaul
ja lõokese helkjaid liire
meil kuuldas hommikkoidikul.

Küll kõrvetas siis kuumalt
päike
ja puistas piisku pilvepõll,
et kõrgeks võrsus vili väike
ja haljas seisis meie õu.

Päev küpseks muutis viljateri,
mis täitsid rasked viljapäid,
nurm lainetas kui kuldne meri
ja tõotas meile voose häid.

S siis valmis viljad vikat niitis
ja rehes peksti terad päist,
mis hoolas põldur salve peitis,
viis veskil teha jahu neist.

Nüüd möödunud on suve
soojus
ja kevadine õilmeaeg,
ju vara väsind päike loojub,
et lõpeks hale sügispäev.

Ei saabu päikselt kuumi kiiri,
vaid lõõtsub vinge sügistaul,
ei kuulu enam lõõ liire
meil õhtul ega hommikul.

Õpilane raamatu sõbrana

Inimesed on petlikud, valelikud, halvad. Õiget sõpra on vähe leida. Üks salmik ütleb: „Vähe tähti taevas udurikkal ööl, vähe õigeid sõpru leida eluteel!“ Ka mina tean seda, ehkki olen alles laps. Ei julge seda kellelegi rääkida, et inimesed on halvad, et sõpru leida nii vähe. Ütel-dakse mulle: „Kas sul häbi pole raskeid sõnu rääkida? Lapsele on kõik sõbrad!“ Selliseid lauseid olen kuulnud küll ja küll. Enam ei ole ma aga nii narr ega kaeba. Olen muutunud ja soovin veel rohkem muutu-tada kinniseks, teistele igavaks kaas-õpilaseks.

Siiski on mul üks sõber, kellega ju-ba sellest ajast peale olen käidelnud, kui ma mäletama hakkasin. Ta on eriti kinnise iseloomuga. Kui ta annab ausõna, siis võib selles kindel olla, et ta seda teeb või peab (aga paljud ei saa üldse ausõna tähtsusest aru). Siiski ei julge ma talle rääkida oma suurimat saladust, milleks osutub küsimus: „Kelleks soovin ma saada?“ See mõte on nii suur ja üllas, et ainult üksi võid seda mõl-gutada. Kui tulin siia kooli, kohtu-sin tüdrukuga, kellest lootsin kuju-nevat endale sõbra. Aga nagu on purunenud paljud teised ilusad mõt-ted, nii purunes ka see...

Mu ainsad head ja vankumatud sõbrad on raamatud. See lause on küll nii tuntud ja kulunud, aga siiski — sest ka mina olen igapäevane inimene ja see mõte on mulle nii omaseks saanud. Õpperaamatud on muidugi mu parimad sõbrad, kes ku-nagi etteheitvalt sulle otsa ei vaata, kui neile haiget teed, kui neisse kriip-

sutad või lehenurki murrad. Kui tun-ned ennast üksikuna, teistest maha-jäetuna, siis tarvitseb minna ainult sõprade juure, mõtelda kodule ja millelegi muule ilusale, nutta veidi südame kergenduseks, lugeda oma sõpru ja unustadki, et teised sind hülgasid oma seltsist. Raamatuile võin rääkida oma suurimad saladu-sed, nemad juba välja ei lobise. Ja kui targad on mul need kapis leba-vad sõbrad! Kui oled midagi unus-tanud või tahad midagi teada, ole nii hea, ava, sõber, ja loe!

Teine liik sõpru on — juturaama-tud. Neid on muidugi mitmesugu-seid. Ühed neist on head ja kõrge väärtusega, teised väärtusetud, „aja-lehe sabad“. Minu armsamad raa-matud on niisugused, kus peatege-lasteks on väikesed tüdrukud. Nii on mulle armsad ja lähedased raa-matud Burnett'i „Salaaed“ ja Mi-chaelis'e „Bibi“, kus mõlemas on pea-tegelasteks tüdrukud. Tavaliselt on poisid igas raamatus peategelased, see haavab mu enesetunnet. Mulle ei meeldi, et poisid igas raamatus on peategelased. Võib-olla on see tingitud sellest, et mulle on poisid vöö-rad, sest mul pole venda.

Alati kui loen, mõtlen kirjanikule. Mulle näib võimatusena, et inimene suudab nii kirjutada ja oma mõtteid avaldada. Mina ei suuda rääkides ega kirjutades kummaski ennast nii avaldada. Mõtlen küll, aga avaldada ei suuda...

Hea, kel on inimesed sõbraks, aga kel neid ei ole, asendavad raamatud suurepäraselt sõpra!

Saa paremaks!

Igivana ja ürgne on olnud inimhinges tung — saada paremaks, sisemiselt täielikumaks. Iha ja püüe selleks on inimvaimule nii omane, et kogu ajalugu kõneleb vaid lakkamatust tungist ja püüdlemisest selle kõrge tähise poole. Teame Diogenes'est, kes — aetuna sisemise inimese täiuslikkuse-tarbest — läheb elama puu otsa vaati; teame samuti Sokrates'est, kes keskpäeval kõnnib laternatulega Ateena tänavail ja uudishimulikele küsitlajaile vastab: „O t s i n i n i m e s t !“

Oleme kuulnud Plato'st, kes musklijõu arendamise kõrval, mis inimest toorestab, nõuab samuti vaimu jõudude arendamist — vastukaaluks ühekülgele kehakultuurile. Oleme teadlikud ka sellest, et antiikkirjandus ja kasvatus nõudis sümmetriat, tasakaalu, kõigi jõudude ja omaduste harmoonilist viljeldamist. Mitte keha arendada liigselt vaimu ega vaimu keha arvel, ei sisu vormi kulul ega vastupidi, vaid mõlemad omavahelises tasakaalus ja kooskõlas.

Tänapäeva kultuur põhineb ju kõigiti klassikal, kuid siiski mitte selle õilsamal osal. Kas ollakse ka huvitatud sisemusest, kas köidab meid isikuvärtus, kas omistatakse sellele küllaldast tähelepanu, kas märkame ka püüdu — saada õilsamaks, paremaks?! Kas oleme huvitatud Sokrates'e lausest: „Tunne iseennast!“? Vastus kipub olema rohkem eitav kui jaatav.

Elame tehnikasajandil, mida iseloomustab kiirus, rutlemine ja tempo. Meil pole lihtsalt aega seisatamiseks ega mõtlemiseks. Aur, elekter, mootor, telefon, raadio, kaugenägemine, lennuk ja muud loendamatud „imed“ kisuvad ja killustavad me

tähelepanu, kipuvad meid murdma, vangistama ja võitma. On igavene rutt ja peadpööritav kiirus; rekordite purustamine jm. tahab meid viia vägisi kaugele vaimu ja hinge juurest. Kas me ei tee viimasele pisut ülekohut!

Keha kipume toitma üle, kuid vaim kannatab alatoitluse all. Kehale lubame sageli mõnulda, viime ta ühest lõbustusest teise, kuid samal ajal anname nii vähe sellele, kes on ometi peremees majas, kes juhib ja kannab me maist olemistki — hing, vaim.

Mäletan ühe saksa mõttetarga sõnu: „Es gibt nur Halb- und Viertel-menschen, aber es gibt keinen Voll-menschen!“ Eks ole needki mõtted kasvanud välja sügavast hingepõhjast ja tänapäeva traagika tunnetamisest, eks taha seegi lause meid juhtida me endi juure. Jääda kordki seisatama, ajada endaga juttu ja kõnetada ennast, kuulata sisemist häälet, noomivat ja manitsevat — andkem endale selleks võimalusi, võtkem selleks aega, kuulake ja kuulage end!

Vähe, võrratult vähe tegeldakse enesekasvatuse like küsimustega, iseloomu kujundamise ja tahtejõu arendamisega. Lokkab sel alal huvipuudus, loidus ja ükskõiksus vaimse mina vastu. Ja ometi on see väärtuslikum osa inimeses. Kas nii edasi — kasvav ja võrsuv, võitlev ja võiduhimuline noorus?! Kas annad vaimse pankrotitunnistuse või mõtled teisiti? Võida kord iseennast, saa endast jagu!

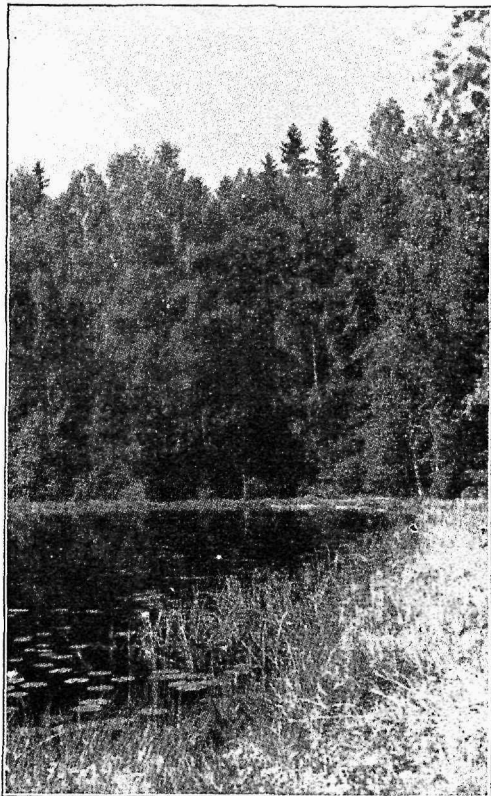
Jää kordki seisatama ja anna endale aru, kas oled teinud kõik, mis hea, mis su kohus; kas oled kat sunud olla tubli, aus, korralik ja töökas — kas oled püüdnud seda? Oled vähemalt kuulunud mingit salajast

sisemist häält ja kutset, mis soovitab alata tööd enda kallal. Võta kindlasti nõuks, t a h a vaid — saada paremaks, tublimaks — ja sa saad seda.

Kõik maailmas on alanud väikesest, seepärast hakka julgesti tööle. Mida võid teha juba täna enda paremaks muutmiseks, seda ära lükka homseks. Iga päev olgu sulle tööpäevaks su enda kallal, ära jää ootama selleks paremat aega! Ära šamuti arva, et sa ei või midagi teha enda täiendamiseks. Võid harjutada oma väimseid jõude, mõtiskleda elu, maailma, enese ja oma kohustuste üle, võid rikastada oma teadmisi, võid ühel kui teisel viisil teha head endale ja teisele. Tuleb vaid tõsiselt tahta, sest see on ühtlasi ka võimeline, jõuharjutamine.

Mis esiteks on raske, muutub edaspidi kergemaks. Töötahe, kohuse- ja vastutustunne, mõõdukas enesevalitsemine jm. voreded kujunevad kõik harjutamisel. Mis alguses on visa ja aeglane, muutub hiljem kergeks ja hõlpsaks. Sel teel on inimene ise võimeline kasvatama end mehiseks, õiglaseks, kaastundlikuks, ausameelseks, kõigiti kõlblaks ja viisakaks. Kontrollida tuleb eriti mõtteid, sest iseloom kujuneb õige suurel osal järgmisest ahelikust: 1) mõtte, 2) tegu, 3) harjumus, 4) iseloom. Mõtte muutub teoks, tegu saab harjumuseks, harjumusest kujuneb iseloom. Tahad olla õilis iseloomult, alga juba mõtteist, kontrolli neid.

Iga üksikjuhtum parandab tervikut, teeb tugevamaks isikut ja ühiskonda. Vääruslike isikute kaudu paraneb ka rahvas, ühiskond, riik ja inimkond. Ja kes siis peaks küll olema see vastujõud, maasool, kui mitte noorus, võitlev, otsisklev ja juurdlev noorus, kel on veel ülekeevad ja -voolavad energiad, tulisädet! Alga tööd enda kallal, küll siit see laieneb mujalegi. Sa teed

ÆGVIIIDU,
Järva kauneim suvituskoht.

seada meelsasti, sest oled ju noor, ent noorus kohustab, kutsub.

Noored! Teie kätes on kord rahva ja riigi, kogu inimkonna tulevik; kuid teadke ka, et tulevik oleb tänapäevast, homme päev — tänasest. Mida kenam täna, seda ilusam veel homme, mida algatame täna, seda jätkake homme veel suurema innuga. Teie kaudu, noored, peab saama uueks, võimsaks ja puhataks kogu isik, rahvas ja maailm. Tee selleks läheb läbi teie südamete, seepärast — saage paremaks! saa paremaks! Selle õilsa tähise poole püüdkem tulihingel — rohkem ei suuda teile sõnusse sulgeda!

Kooliõpilasena

Vabadussõjas

Vana-aasta õhtu 1935. Taevas särasid tähed. Külm põhjatuul vuhises üle väljade ja metsade ning mängis oma sinfooniad telefonitraatides.

Pikkades ridades, aisakellade helinal ja kuljuste kõlinal sõitsid inimesed kiriku poole, et vana aastat ära saata pühakojas.

Väljamäel oli terve pere kirikusse sõitnud, ainult kaks vendadest — noorim ja vanim — olid koduhoidjajaks jäänud. Nad istusid küdeva ahju ees, vanem jutustas nooremale, kuidas ta koolipoisina Vabadussõjast osa oli võtnud.

„Mina olin tollal Paide poeglase gümnaasiumi IV klassi õpilane, kui Saksa okupatsiooniväed meilt lahkusid. Juba enne kuulusime meie kõik kui tulised isamaalased pörandaalusesse omakaitseesse, mis pärast kaitseliiduks ümber nimetati. Vana-aasta õhtul 1918. a. liginesid vaenlased Paidele. Juba enne olime kõik astunud vabatahtlikuna Järva kaitsepataljoni, mida tollal Paide kaitseks organiseeriti. Enne suudeti meid nii palju õpetada, et oskasime püssi lasta, see oli kõik, kas kuul aga märki tabas, see oli ise küsimus. Vana-aasta õhtuks oli vaenlane jõudnud Koeruni, meid saadeti talle vastu, et takistada ta jõudmist Paide. Meid oli umbes 100 meest, suuremalt osalt koolipoisid, sest oli meil enam vaimustust ja seltsimehelikku ühistunnet, ega kahelnud õigluses ja oma jõus, minnes suure Vene riigi vastu. Õhtuks jõudsimme Vodjale, kuhu jäime ööbima. Meid pandi välja vahipostidele. Mida teadsime meie vahilolemiseest, sest olime alles 16—18-

aastased koolipoisid! Kuid polnud parata, sest vanemaid mehi ei olnud küllaldaselt...

Teisel päeval jõudsimme Koeru, kuhu end vaenlane oli kindlustanud. Seal tuli lahing, esimene lahing minu elus. Ka üks õnnelikemaist, sest võitsime ilma ühtki meest kaotamata. Me tungisime vaenlasele peale sealt, kus ta meid kõige vähem ootas: lagedat välja mööda, selle asemel et mööda varjatud maastikku vaenlasele peale tungida, kust ka vaenlane meie kallaletungi ootas. Võitsime lahingu, saime ka esimese sõjasaagi — madseni, mis meie kehva relvastuse täiendamiseks hädasti ära kulus. Öö veetsime Koerus. Esimene võit tõstis meeleolu. Järgmisel päeval liikusime Müüsleri poole, kuhu vaenlane end taandudes oli kindlustanud.

Öö veetsin kodukülas. Käisin kodu vanemaid vaatamas, kes väga kurvad olid mu sõduriks mineku üle. Lohutasin neid, kuidas suutsin, rääkisin neile isamaa-armastusest, Eesti iseseisvusest, kuid... nende poeg oli sõjas, kus ta iga hetk võis langeda.

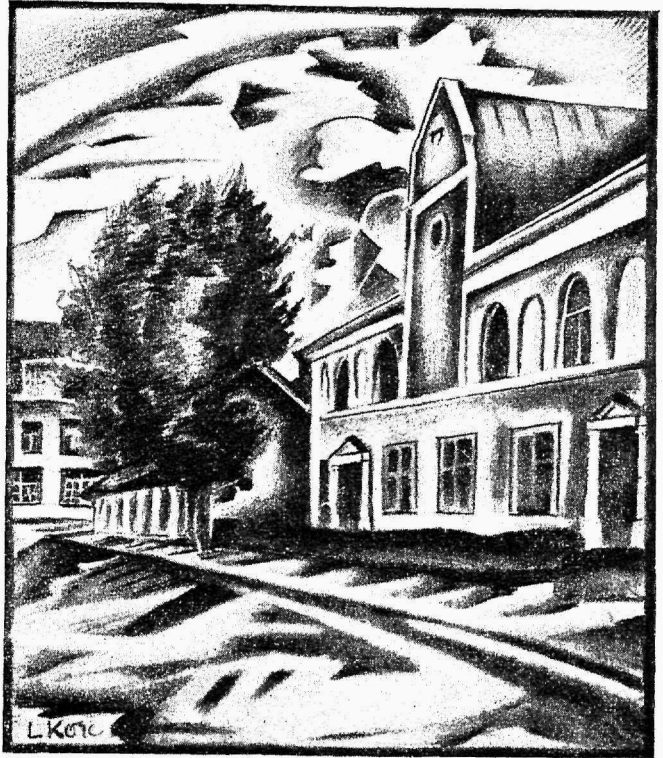
Järgmisel päeval tuli lahing Müüsleris, kus murti vaenlase võim täielikult. See oli esimene tõeline lahing, kus nägin sõpra oma kõrval langevat, tabatud vaenlase kuulist. Võitsime lahingu, kuid meie poolt langes hulk mehi, kaks koolipoissi. Kui ükskord Paide gümnaasiumisse lähed, näed seinal musta tahvli, kus on nende kangelaste nimed.“ Seda üteldes venna nägu nagu tumenes, oleks nagu pisargi läigatanud ta silmis. Vend peatus, ta ei saanud enam edasi rääkida, sest vanemad naasid kirikust ning asuti sööma.

Johannes Bergmann.

Sügisene

argipäev

Paides

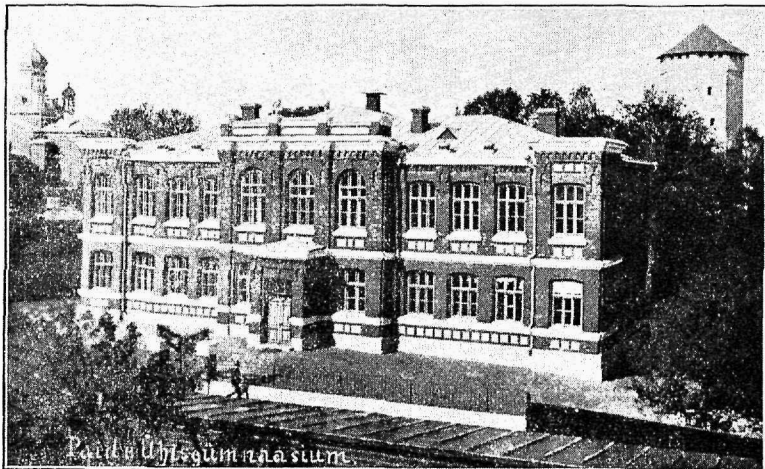
Paide linnamaja.

On sügisene varahommik oktoobrikuu lõpu poole. Sajab peent uduvihma ja kogu linnal näib lasuvat hall, sünge sügisilme. Linn magab, ainult harvad häälightsused segavad vaikust. Äkki käristab läbilõikav rongivile hommikuvaikusse, on kuulda, kuid rong müriinal jaama sõidab.

Tornikell lööb kuus. Linn hakkab ärkama. Turule jõudnud juba üksikud maainimesed kaubakoormatega; linnaäärsest asundusest tuleb hall vanamees, lükates enda ees kaherentalist käru, kus kolisevad piimanõud. Piima- ja toiduainetekaupluste ukсед avatakse, tänavail on inimesi liikumas. Teenijatüdruk, kingad paljaste jalgade otsas, valge rätik ümber pea seotud ja mantel õlgadel, tuleb piimakannuga. Kannus on ääreni piima ja tüdruku kiire käigu tõttu on seal juba palju pritsmeid mantlisisi-

lule loksunud. Tüdruk ei pane seda aga tähele, ta silmad on veel unised — vist pesematagi.

Linn elavneb. Turule koguneb ikka rohkem rahvast. Pagaripoiss tuleb, õlal saiakorv, kust kerkib isuäratavat lõhna. Kiiresti sõidab keegi mees piki tänavat — tõttab kindlasti tööle. Kell on juba seitse. Vabrikuvile annab vabrikutöölisile märku, et aeg on alata tööd. Kiiresti lipsavad vabrikuväraavaist sisse veel viimased hiinenud, siis sulgub vabrikuvära, et alles õhtul, töötundide lõpul, avaneda. Masinad töötavad, kõikjal mürim ja ragin. Töölised segivad sipelgadena, igaüks täidab temale määratud osa. Lapsed tõttavad kooli. Minnakse gruppides ja üksikult. Üks poiss norib teiselt „mate“-vihikut. Saanud selle, pistab ta kiiresti koolimaja poole punuma, et veel viimasel minu-

Paide Ühisgümnaasium.

til eelmisel päeval hooletusse jäetut tasa teha.

Jaamas askeldavad inimesed. Vaatamata külmale sügisvihmale — on paljud oma pakkidega väljas, sest sõitjaid näib olevat rohkesti ja igaüks soovib endale head istekohta. Ennelõunane rong sõidab sisse. Inimesi väljub rongist, uusi asub asemele. Kaubaaidast tuuakse käruga pakke, kaste ja kotte. Kiiresti laotakse, peaaegu loobitakse nad vagunisse, ainult mõnd tõstetakse hoolikalt, neil on „Ettevaatust! klaas!“ Loomavagunist kostab sigade rõhkimist ja lehmade ammutumist. Kuskil kireb kukk ja kaagutavad kanad, viimased hääled aga kostavad jaamateenijate ühiselamu hoovist, kus võib nähagi uhket kukeisandat liikumas kanakarja keskel. Rongi ärasõiduni on veel paar minutit aega. Hilinejad lunastavad kiiresti sõidukaardid ja hüppavad vagunisse. Siis väljub jaamahoonest mees punase mütsiga, kõlab märguanne ärasõiduks ja rong hakkab liikuma, algul aeglasemalt, hiljem ikka kiirust juure lisades, kuni saavutanud määratud sõidukiiruse. Jaamas on veel vaid mõned üksikud inimesed, varsti kaovad needki. Ainult suur hundikoer,

kes kas juhuslikult siia sattunud või oma perenaist-peremeest rongile saatnud, seisab ja vahib ringi, haujahtab paar korda ja kaob siis kaubaaitade taha.

Tornikell lööb üks. Turukubjas käib ringi ja annab käsu kauplemise lõpetamiseks. Tehakse viimaseid müüke ja oste, siis pakitakse kokku järelejäänud kaubad. Näljane peni, kes kogu aja lihalaudade ümber nuuskinud, kasutab juhust ja napsab laualt vorstitüki, kaob siis ise imekiiresti saadetuna kaupleja tulivihaseist ähvardusist.

Turg on lõppenud. Pühkijad naised tulevad. Neid on palju ja peagi on mahakukkunud heinad, õled, paberitükid ja muu praht pühitud hunnikuisse, mis hobusemees vankril ära veab. Kella kahe paiku täitub tänav rõõmsalt lobisevaist vormimütside kandjaist, kes üksteisega koolist, õppeaineist, spordist jne. jutlevad. Kuid pea pole enam ühtki vormimütsi näha — nagu tuulehoog on nad pühkinud.

Ühiskaupluse ees laotakse kaupu autole, mis need siis harukauplustele viib. Viinapoe juures seisab grupp pooljoobnuid, kes üksteisega on mingi asja pärast elavas vaidluses. Mida

enam on tühjenenud „märjukese“ pudel, seda ägedamaks lähevad mehed, kuid kui „seadusesilm“ kära peale läheneb, laostub grupp ja igaüks kaob oma teed.

Ilm on ikkagi endiselt sompus. Läheb juba varakult pimedaks. Ärides on süüdatud tuled ja vaateakende taga seisatavad inimesed. Lapsi upitatakse süles, et nad küüniksid vaatama aknaile pandud mänguvasju,

mida mudilased ka kohe käega haarata püüavad, kuid klaas on ees. — Sõitvate autode tulisilmad vilksahtavad siin ja seal.

Äriüksed suletakse. Üksikud hilitunud kiirendavad tänavail samme, et pääseda sügisrõskusest nelja seinavahele. Saadetuna vingest tuulest hakkab jämedamaid piisku langema pigimustast sügistaevast, udu tiheleb — läheneb pikk, pime sügisöö.

IRENE RANNE

Mu poisu

*Üht tilluroosat paljast jalga
memm soojast sussist raputab ;
nüüd ruttu-ruttu öösärk selga,
hopp ! — üle voodivõrgu vaibale.*

*«Memm, laula poisul' unelaulu,»
mu kõrva anub. Unustan kõik muu :
kaks pehmet käekest hiilib kukla taha
ja põsel' liibub väike punahuulne suu.*

*Kaks sooja maguspehmet huult,
see sasipää, see tumekuldne juus
ja imesärasilmad — kui neid näen,
mul on, kui kevad mulle uusi õilmeid
tooks.*

*Lemb, eide ainus särakulda,
nüüd tuttu, tuttu, lemmik, jää,
sind oma memm ju unne laulab
ja käega varjab sasipää.*

Koolinoortega Berliinis

Viimsed hüvastijätku hüüud, viimsed käeviiped ja juba sukeldub Balti ekspress sügise udusesse õhtupoolikusse. 28 eesti noort asuvad teele Berliini noorte olümpialaagrisse. Hällist taevast killuneb nutupisaraid kihutava kiirrongi aknaile. Maastik järgneb maastikule ja kiiresti kahaneb 1500 vahemaa Tallinna-Berliini terasrajal. Ööbase sõidu järele puudutame juba 1. aug. kell 7,30 Charlottenburgi raudteejaamas Saksamaa pinda. Kiiresti oli möödunud vahepealne maa läbi Läti, Leedu ja Poola.

Olime kogu aeg elavas unenäos Berliinis ja selle sündmuste keerises. Ei paku ju ka Läti ja Leedu võrrelduna Eestiga midagi suuresti erinevat. Alles Eydkuhenenist (Ida-Preisimaal) alates võib märgata muutust. Ei usukunudki nii järsku vaheldust. Kadunud olid horitsondilt metsad ja salad. Nende asemel olid maestiku põllud ja telliskividest taluhooned suurte lehtpuudega väravais. Vaid valged toonekured liikusid aeglastel sammudel mööda põllupeenraid. Lugematute hulkadena tõusid nad õhku, sööstes kõrgele sinetavasse taevasse. Õhus pole tunda veel seda sügishõngu nagu kodus. Päike paistab endiselt lämmina.

Kui oleme jõudnud videvikus Charlottenburgi jaamast rahvusvahelisse noorte olümpialaagrisse, süüdatakse prožektorid. Peale vastastikust tervitamist saksa meeskonnaga hajub üle laia laagripplatsi kümnete häälekõvendajate kaudu: „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“. Tulevad meele kohustised, milleks kohustab oma riigi hümn võõra rahva seas. Tuleb kõrgel hoida isamaa ilusat nime ja vapri, missugune ehib su oma rinda.

Algavad sündmusrikkad suvipäevad. Havelsee kaldad, ümbritsetud kolmest küljest männimetsaga, ühest

kärrarikka tänavaga (an der Heerstrasse) ja pargiga, on meie laagripplatsiks. Üle pargipuude ulatub sale olümpia kellatorn, mille tipus kumisev kell igal õhtul teatab: „Ma hüüan maailma noorust!“ Mikrofoni kaudu kanduvad need kumad kaugele üle maakera.

Laagrist osavõtjaid oli 23 rahvusest Euroopast ja kanadalased Ameerikast. Viimased kandsid helepuna-seid kuubi valgete pükstega. Nii näisid nad väga eksootilistena. Kanadalastel oli vähe aimu Eestist ja eestlastest. Kord üks nende hulgast küsis, kas me Eestis traktorit oleme näinud!

Kõikide nende 24 rahvuse noorte lugupidamise võitsid eestlased oma keele- ja lauluoskusega. Osates hulk keeli, sõlmisime palju sõbralikke tutvusi. Eriti meeldisid välismaalasil meile melanhoolsed rahvalaulud. Laagri lõppedes ümisesid eesti viise pea kõik laagrisviibijad. Südamlikemaks teistest kujunesid soome sugu rahvaste vahekorrad. Kadedusega vaatasid teised rahvused pealt meeliulendavaid momente, milliseid elasid üle eesti, soome ja ungari noored. Sihi — luua sidemeid teiste maade noortega — olime saavutanud. Üllatavalt palju ühiseid motiive leidis meie rahvalaulus: „Kus on, kus on kurva kodu“ ja ühes portugali rahvalaulus. Sellest siis meie vaimustatud laagrinaabrid mustpäised portugallased tegid ettepaneku ka neid lugeda soome-ugrilaste hulka.

Inimesed linnas pidasid meid olümpiavõtjateks ja seetõttu oli ohtrasti autogrammide tahtjaid. Algul seletasime, et me pole mitte võistlejad, vaid lihtsad pealtvaatajad, kuid hiljem tüdinesime seletamast ja jagasime autogramme edasi. Eriti üllatunud võisid olla autogrammide no-

Türi koolimaja, milles asuvad majandusgümnaasium, keskkool, aianduskeskkool ja algkool.

rijad poisid, kui nad leidsid oma märkmikest igasuguste spordisuuruste, nagu Owens'i Torrance'i, Albritoon'i jt. nimesid. Kõiki neid olid maalinud eesti poiste vahvad käed.

Kogu tegevus laagris viidi läbi kindlate päevakavade järele. Laagrisviibimine pakkus poistele täit puhkust ja kosutust. Kiiresti möödusid 18 elamusrikast päeva sportides ja tutvudes võõraste rahvastega. Vahete-vahel korraldati väljasõite Berliini lähimasse ümbrusesse. Ilusaim neist oli laevasõit Potsdami, 25 km kaugusel Berliinist. Potsdamis peeti parajasti Friedrich Suure 150. a. suripäeva mälestuspüha. Kuninga residents, Sanssouci lossi hiigelaed, oli eeskujulikult korraldatud. Kogu laial maa-alal ei näinud muud kui nõörsirgeid hekkidega palistatud teid. Pea igal teeristumisel oli purskkaev. Loss ise on rokoko stiilis ehitis. Lossi õuele viib lai kivitrepp, millest kahel pool terrassidena viinamarjakasvandus. Loss on sisustatud itaalia marmori ja kunsttöödega rokokoo stiili kohaselt. Eriliste puunikerdistega oli välja töötatud Voltaire'i tuba. Sügavasti liigutatud

olime kuninga poolhäämaras suritoas. Kogu ruum oli täpselt samas seisukorras, kui kuninga surres poolteise sajandi eest. Isegi seinakell oli seisma pandud suure valitseja suritunnil kell $\frac{3}{4}$ 9. Kogu Potsdam ühes maalilise ümbrusega jättis meelde kauakestvaid ilusaid pilte. Kõrged Havelsee kaldad varasügisestest värvides võlusid meie pilke.

Kõige enam köitsid poisse sündmused 11. olümpiamängudel leichtsportfeldil. Pinevad jõukatsumised maailma parimate sportlaste vahel pakkusid hulk elamusi ja õpetlikku. Tihe püüe, tahtekindlus ning raudsed närvid töid ainult võite ja medaleid. Palju häid sportlasi ei suutnud võistelda seepärast, et kaotasid närvid.

Staadion koos kaasväljakuuga oli tehnika viimaseid sõnu. Staadioni hiiglaslik kivitribüün mahutas endasse üle 100.000 pealtvaataja. Laiad, madalad, hästikorraldatud väljakutega, jätsid nad ülieeskujuliku mulje. Isegi vesi ujumistaadioni basseinis oli tavalisest palju heledam. Kirgasrohelisena loksus ta punaste ujumisradade vahel, mille pinna panid liikuma valged,

kollased ja mustad käed. Iga rass oli esindatud. Õilis olümpia-aade seob kõiki maid ja rahvusi. Unustatakse hetkeks rahvaste tülid ja pühendutakse ausale jõukatsumisele.

Tihedas pinevuses rullusid võistlused päevast päeva. Selles suures rahvaste amokijooksus üldvõitjale jäi väike Eesti 16-le kohale, jättes endast maha hulk suurriike ja kaugele, kaugele suure hulga väikeriike. Kogu maailma huvi oli suunatud Soome lahe lõunarannikule, kust ilmusid eesti sportlased nagu muist-

sed kalevipojad maailma tugevamaid seljatama. Sealjuures toodi koju 7 medalit.

Tagasisõidul koju hoidis veel kaua mõtteid oma embuses pühalik vaikne tunne — olümpiatunne. Kaua kumises kõrvus olümpia kellahääl, missugune mängude viimase päeva hilisõhtul rahulik-vaiksel kumal läbi õhtuhämaruse teatas: „Ma kutsun maailma noorust Tokiosse!“ Tokio on paik, kus peetakse järgmised 12. olümpiamängud.

Arni Püssa.

Aktuaalne Türi

koolipoisi vaatevinklist

Tahab olla veste.

See on Jass, minu hea sõber Viljandist, kes näitab mulle läbi vagu-riakna hubaselt rusikat.

Nii, lõpuks tuleb ta siiski oma sajakordsete lubaduste ja töotuste peale. Igatahes võin teda täna ka väarikalt vastu võtta. Perenaine korjas juba varasügisest leivakoorukesi ja meisterdas sellest leivakollektsioonist nüüd säärase õlle, mis on nii „püss“, et paugutab kõrke ja puistab pudeleid. Pealeselle on mul veel üht-teist, nii et pole sugugi põhjust tunda end upsaka mulgi ees alaväär- tuslikuna.

Rong peatub. Jass hüppab perrooni- le, kus Sass ja mina teda tervitame.

On veel varajane hommikupoolik. Lõunani veel paar tublit tundi, ja nii me otsustame tutvustada esma- joones külalist Türi vaatamisvää- rustega. Teeme väikese ringi linnas, minnes mööda peatänavat Paide poole.

Seletame, mida saab ühest, mida teisest kauplusest osta. Uhkustame postilseisva politseinikuga ja näita-

me maju, mis töötavad saada ku- nagi parajaks kaasavaraks.

„Jajah, ainult, et moodne saun annab raekojale silmad ette,“ arwab Jass. Ta on läbi ja läbi mulk. Astub uljalt, uhkusest kallutades keha pi- sut vasemale ja paremale. Õlad pa- rajasti ja viisipäraselt topitud, kü- bar mõningaid kraade viltu pare- male, korjab ta kestvaid pilke möö- duvailt meidelt. Sasski lükkab oma „vorma“ teisele kõrvale ja näib sir- guvat pidulikust tähtsusest.

Siis pöördume kiriku poole. Sele- tame, et pritsimaja on linnale tuk- suvaks südameks. Ta on teater, prit- simaja, rahvamaja, võimla ja et nali oleks täielik, lõpuks veel kino. Ju- tustame imelugusid sellest kinost, kusjuures kordan jälle oma töotust, et ma oma tervist iialgi sinna rik- kuma ei lähe. Siis möödume saeves- kist, mis moodustab Türist koos suu- re paberivabrikuga tööstuslinna. Mul- gile meeldib eriti silt, mis ilutseb vabriku seinal. Ta leiab selle ese- mena, mis tuleks jalamaid viia muu- seumi, sest juba praegu, kibeda

Omavaheline igasügisene koosviibimine Paide Ühisgümnaasiumi saalis, nn. tutvumisõhtu.

nimede-eestistamise tagajärjel olevat see suureks harulduseks.

Näitame puude alleesid, mida istutanud meie, õpilaste käed ja mis kastetud meie higi ja vaevaga.

Jõuame kirikuni. Jass on võimatult võhik stiilides, ometi arvab ta siin gooti jooni tunda võivat.

Mööda jõekallast minnes hakkame äkki Sassiga seletama ilupuude ja põõsaste istutamisest, arutades nende ladinakeelseid nimesid. Jass kuulab meid üha suureneva imestusega. Meie aga satume nagu juhuslikult vaidlema, kui palju lämmastikku võib anda maale keskmise paksusega lumekiht. Järsku räägime juba kõõgiaiast ja siis arvan tulnud olevat paraja silmapilgu virutada oma vägevaima trmbi, valge peakapsa nime, mängu. „*Brassica oleraca varietas capitata forma alba*,“ ütlen, ja Jass peatub löödult. Ta vahib mind püües silmi ja avasui nagu ilmutust keeletuna imestusest. Mina aga löön lõpmata hooletult käega, sest on toodud ju vaid lihtsaimad näited, mis pole säärast imestust väärt. Kui aga Jass julgeb siiski kahtlevalt niitsatada, vaatan teda

haavatud elevantina. Ulatan oma lauba ettepoole, sõnades: „Mööda lauba kõrgust ja võrdle oma mõõdetega. Vaata, kumb geeniusemõõdud välja annab!“ Ta vannub alla ja tarbetult kukalt kratsides kahetseb ta sügavalt, et tema pole lõpetanud niisugust kooli, kus õpitakse nii päratu targalt kõnelema.

Edasi läheb retk Türi uudishimuliste Mekkasse — pooleliolevasse raadiojaama.

Vägevana ja võimsana paistab saatejaama maja fassaad eemale. Stiililt kahtlemata moodne, pakub ta rahuldust oma ilusa ja rahuliku lihtsusega igale vaatajale.

Üle jõe jõudes märkame paremal teeveeres keelulauda, kus on hoiatud ja karistusega ähvardatud igasugused lähenemiskatsed töökohale.

Ehitus on kibedas hoos.

Ühed laotavad katusel halle pleki-lahmakaid üksteise kõrvale ja kolides ning mürideses mitme haamri löhkumisest tõsibud mustade haakristidega plekk värskeks katuseks. Teisal aga alustatakse jõujaama alusmüüridega. Suurte lubjaste põlledega müürsepad tõstavad punaseid

telliskive rinnakõrgusele müürile. Kivi sigineb kivi kõrvale ja helisev kellu seob nad sedamaid hallikasvalge lubjamassiga.

Naised aga jooksevad nagu niisama ajaviiteks kanderaamidega siiasinna. Nad tassivad, sõeluvad ja kaevavad liiva, suud pungil mõttetust ja teravat klatši. Teevad tunde töö lohistamisega, naerdes ja laiutades käsi.

Peahoonest pisut raudtee poole urgitseb hulk töölisi aukude kallal, lüües sinna suurte puuhaamritega pikki vaiu. Lähemalt näeme, et augud on asetatud kolmnurkselt ja peavad olema kaheksajameetrilise raudhiiglase toetuspunktideks. Selgub, et aukude sügavus on kolmeteistkümmend jalga ja edasitötamine takistatud liigse vee sissevoolu tagajärjel.

Inglastest insenerid, külmast hoolimata paljapäi ja kergeis rõivais, askeldavad väsimatult tööliste keskel. Nad püüavad tööliste oma keeli midagi seletada. Paluvad töömeest tuua kive. Mees aga vahib talle arusaamatult otsa ja toob hoopis savi. Tõlki, kes neid tavaliselt abistab, pole nähtaval.

Sass kui julgem tegelane astub juurde, et aidata arusaamatust lahendada. Ta tervitab inglasi puhtas inglise keeles ja viimased raputavad tutvustades ta käsi. Järgneb pikk seletus inglastelt, millele Sass aga häbeliku pearaputusega reageerib. Nad räägivad nii lõpmata kiirelt, et kõik sõnad Sassi pähe sassi lähevad. Selgub, et mehed on šotlased ja Sass on „äärepealt“ naerma pahvatamas, sest ta teab šotlasist võrratuid anekdoote.

Tutvume siis meiegi inglastega, kes on väga sümpaatsed mehed. Päris puhastverd „džentlmenid“, atesteerib neid Sass eesti keeli nende endi kuuldes. Nad saavad aga sellest kuidagi aru ja naeravad sõbralikult. Lahkumise eel soovime ka ise raskeid puunuie, mille varred on too-

dud Inglismaalt. Siis soovime „Good bye“, et minna. Nad muutuvad halenaljakalt kurvaks ja ohkavad: „Very sorry.“ Siis seletab noor džentlmen, et inglane ütleb vaid siis „Good bye“, kui lahkub igaveseks. Muidu on tarvitusel tervitused täpsete kellaaegade järele, nagu: „Good morning, good day, good afternoon,“ jne. Eemaldume töötusega neid esimesel võimalusel külastada nende korteris. Lähene me mööda paelahmakuid, mis teetäiteks heinamaale kokku veetud, peahoonele. See on suur kahekordne ehitus, meenutades moodsate suvilate pilte ajakirjust. Ronime kivihunnikule, piilume akna tühimikku. Vaade avaneb suurde saali, mis kõrguselt haarab kahte korda ja näib tohtu suurena. Lagi on veel peale panemata, kuna taladele hõredaltvisatud laudade vahelt tungib kollaseid päikesekiiri punasele seinale.

Astume parajasti nurga tagant lagedale, kui pörkame vastamisi käbede kikkhabemega, kes käratab püha vihaga, et kasigu me minema siit „jalapealt“. Ta teeb end tähtsaks, lubades kaevata ministrile. Muigame, kuid et mustast limusiinist tööpoolest trobikond härrasid on väljunud ja nüüd ülitarkade nägudega ringi jalutavad, teeme vaikselt minekut. Oleme niigi saanud üleliigse tähelepanu osaliseks, kuna naised on töö hoopis unustanud ja silmitsevad meid.

Oleme sügavalt haavunud vahi häbematuses. Eriti veel seepärast, et meil on kaasas „välismaalane“, kes peab saama siit ilusaimad muljed.

Siirdume üle magistraaltee teisele poole heinamaale, kus lapike kraavide ja kändude vahet on kannud möödunud suvel juba hädapäralist kõrsvilja.

Peatume vanamehe juures, kes viskab uut kraavi ja kuivatab heinamaast põldu endisele lisaks.

„Tervist, peremees!“ hüüame koo-

ris. Vanamees nohiseb vägevalt, viskab viimased lahtised mättad kaldale ja sõnab: „Mis tühja peremees nüüd mina? — Teen oma poja Jaanile!“ Siis seletab vanamees kaua oma võrratust pojast Jaanist. Jutustab tema kavatsusi ja plaane niiskei heinamaal. Võtab lõpuks poolpõlenud piibukese ja hakkab selle lurisemise põhjust otsima.

Vallatud siis kahtlusest ta küsib, et kas meie ikka tõesti tunneme tema tublit poega, — sedasama, kes varem kihutanud raudteel kõigisse riigi osisse ja nüüd ehitab peaaegu üksinda raadio-jaama. Ja nagu ühest suust tunneme kõik silmapilgutamata seda vägevast meest, kes käib alati katmatu rinnaga ja keda tunneb linnas eranditult igaüks.

Kui lõpuks vanamees hakkab tubakalõikeid, jämedaid ja juuriseid, toppima piipu, tõmbab mulk uhke žestiga inglise sigaretid esile. Vanamees, niigi jutukas, ronib nüüd kraavist üsna välja asetudes mugavalt mättale, et jätkata. Ta mahvib suurte sõõmudega kallist suitsu ja räägib, et Jaan praegu saab ainult viiskümmend senti, „mästi“ püstitajamisel aga makstavat talle viis krooni tunnis. Ja Jass suitsetab ka. Ta võib seda endale lubada, sest kool on seijataga, pealegi kui tunda kõiki tarvilisi vigureid nii hästi.

Vanamees aga teab, et inglastele meeldib üsna meie „valge“ ja kõrtsis oskavat nad sorinal käratada: „Palun, üks asunik!“ Edasi muutub ta nägu pinevaks saladuslikkusest. Pakust suitsupilvest ta sosistab, et inglased võrukaelad ehitavat ju kogu selle kupatuse puhta purjuspäi üles. Ta on kaljukindel, et kõik sajakst uperkuuti juba enne püsimajäämist, aga — Jaan! Tema juba kruvib

need mutrid nii kõvasti kinni, et neid „tappes“ ka lahti ei saa. Siis naerab ta kõginal, kuidas kohalik juuksur nõõrinud inglastelt habemeajamisel kaks krooni ja viimane öelnud hiljem „verine kurb“, et leidub sääraseid inimesi eestlaste hulgas.

„On aga teil siin siis alles lõbus ja valge, kui sajavatine masti otsas kiirgab!“ arvame vahele.

„Lõbus, enam kui lõbus,“ haarab vana otsekohe sõnast. „Ega siis Türi meestel ole enam mingisugust aparraati vaja, pista või kauss kõrva äärde ja muud kui aga kuula.“ Edasi arvab ta, et küllap linn hakkab nüüd siirduma heinamaale, kus tema kaevab praegu esimese pioneerina.

Päike, lahja ja nukker, vaatab juba lõunast. Pöördume, et jalutada linna. Vanamees saab veel sigareti kõrva taha ja nüüd ta vajutab naerusui halja labidatera niiskesse heinamaasse.

Nagu hull viskab ta tohutuid mätamürakaid kõrges kaares kaugele eemale, rajades pisi-haaval kodu oma kangele pojale.

Ehituste kopsimine, raiumine ja pleki plaksutamine saadab meid veel siis, kui oleme üle jõe, linnas. Linn ise on niiske ja kurb oma mannetuses. Puhuti nuuksub ja oigab liigemal või kaugemal vedur. Kahaneb mõne kihutava rongi mürin kaugusesse, resoneerides sealt tagasi nõrkades variatsioonides. Kukk kirikutorni tipus pöörleb aeglaselt lõunast läände, kaheldes, kumba tuulesuunda püsivaks tunnistada.

Tüüne tuul aga külvab harvu, tusedavõitu lumeräitse ja jälle haliseb kauguses vedur pikalt ja nukralt.

„Linn, mis linn, aga ikka nadi,“ katkestab Jass vaikuse.

Eveline Raud.

Rõõmu- ja murelilled

10. septembril.

Oi, täna on nii tore sügisilm! Ei püsi istuda toas, vaid ikka ja jälle välja, viimasesse sügispäikesesse. Taas kolletavad lehed puil — nii nagu igal sügisel. Istun praegu kuuri seinä ääres, haopinu kõrval. Päike paistab mu paljaid sääri, taevas on pilvitu, helesinine. Üleval, teisel majakorral, mängitakse kannelt. Vahete vahel laulab sulnis mehehääld kaasa. Masajalgne kana nokitseb rohuliblekesi mu ees, seal lendab pääsuke vidistades üle õue. Kaks lumivalget astriõit on pugenud läbi aiavarbade ja tuul kõigutab neid siia-sinna. Südames pakitseb, tahaksin nagu midagi teha, aga ei tea — mida.

15. septembril.

On õhtu. Terve päeva täna sadas vihma, oli pilves ja sombune. Tuul ulgus ja vilistas, keerutades puult langenud lehti kõikjale. Ema oli täna haiglane, ei tea, kas ta homme on parem. Nüüd ta magab juba. Las' ta puhkab. On ta ju olnud küllaltki palju ülal ja tal on olnud küllaltki muret. Muret. Raske on mõista selle sõna tähendust. Üks seletab seda nii, teine teisiti. Ema mure on vist küll suurim. Ma ei imesta, et mu ema juuksed on hallid. Ta on palju lapsi kasvatanud, nende eest hoolitsenud, neile süüa keetnud, riideid õmmelnud. Seejuures on ta oma soovid jätnud tagaplaanile, et aga lastel oleks hea. Sageli on ka lapse unistused ema omad — nii suur on ema hing, kõike ta mahuatab enesesse.

Ema ohkab tasa unes, vist ta näeb halba und. Ka unes ei jäta teda mured, vaid seal nad muutuvad elusateks koletisteks, pikkade, kondiste kätega, mis on valmis kõiki embama.

17. septembril.

Ema on päris haige. Kogu öö ta sonis ja viskles voodis. Veel eile as-

keldas ta siin ja seal, kuid täna öösi kerkis palavik. Meie keegi ei maganud. Öö oli ka hirmus — müristas, löi välku, sadas. Kartsimine, et vihm piitsutab aknaruudud katki. Süda on nii raske. Ema ise on väga rõhutud, et ta peab voodis lamama — on ta ju harjunud alati askeldama. Ta tahtiski tõusta, kuid palavik oli tugevam temast. Vaenekene on ennast külmetanud. Sajab nüüd ju iga päev vihma ja on külm. Kuid siiski katsub ema nõrgal häälel juhata meid. „Ära unusta kanapoegi; vii neile teri ja joogivett, ära neid tänavale lase.“ Tema tahaks ise kõike teha ja mitte sugugi käskida teisi. Pagen kodust, et mitte näha ta murelikke silmi.

18. septembril.

Läksin täna hommikul õue. Öösel oli olnud hall. Rohi oli närbunud, kõik suvine rõõm ja soojus oli kadunud. Veeloikudel oli jää kaaneks, katustel hall. Aia najal hall vanamees — haokubu, mis oli sinna püsti seisma pandud. Hall oli ta nii kenasti halliks värvunud. Varsti istus juba värvuse massiivse aiavärvava postil ja sirtsus „Oivaline“ ning imetles haokubu ühes minuga. Seisin ja vaatasin, vaatasin ja seisin. Viimaks pöördusin tupp. Uksel tabas mind ema tauniv pilk. „Oled ikka liiga pikaldane. Saada sind midagi tegema, siis oota ja oota, ei midagi!“ Ja tõesti! Olin unustanud, et pidin tooma vett, kuna nüüd seisin uksele, tühi ämber käes.

Ema on nüüd jälle terve. Suur koorem nagu oleks langenud südamele. Vahel ta ümiseb isegi lauluviisi, ta on rõõmus, et ta võib jälle askeldada.

Armas päevik! Nüüd jätan su sahtlinurka hallitama, sest lähen kooli. Oh, see oleks suur tüli, kui ma peaksin su sealt välja võtma ja sulle oma mured usaldama. Muresid on palju — kuigi ema pooled neist enda kanda võtab.

Miks õpime ?

Elu on määratu püramiid, mida iga inimene hakkab ehitama, püstitama ja looma juba oma esimesest elupäevast peale. Me ei püstita seda aga ainult füüsilise, vaid ka vaimse tööga — mõtlemise ja õppimisega. Ei tarvita me ka oma elupüramiidi ehitamiseks külmi kivirahne, millised olid egiptuse vaaraode püramiidide ehitusmaterjaliks, vaid elavaid tundelisi mõtteniite, mõttekilde, millest sulatame ja punume lihvitud mõttekive, mida laome üksteise peale. Üks mõte ja õping on teisest kõrgem ja täielikum. Mõte mõtte peale, kivi kivi peale — see on meie elu igapäevane ülesanne ja looming.

Me õpime igal ajal, igas paigas midagi uut ja enneolematut. Mõistus võtab selle omaks, ketrab ja koob jällegi midagi uut ja täielikumat juure.

On vale, kui üteldakse, et õpitakse ainult koolis. Kool on küll otseses mõttes õppeasutis, kuid seega ei ole veel öeldud, et õpitakse ainult siin. Koolis pannakse sellele alus, rajatakse õppimise kaudu teed, et oleks kergem elust läbi saada. Kuid ükski teerada ei püsi teenäitajana harimata — ta rohtub ja kaob. Seepärast on elu ise kõige suurem õppeasutis.

Riik, kus haridus sammub esirinnas, on tugev kui kalju, mida murda on raske, mida ei purusta ka kõige tugevamad ja hävitavamad lained. Ta rahva sõjaväe võib küll laiali kihutada, isegi hävitada, kuid siiski leidub veel palju, palju neid, kelle hinge on süvenenud ühtekuuluvustunne, isamaa-armastus ja kes teab, mis on iga kodaniku püha kohus oma isamaa ja rahva vastu. Need kallid omadused on juurdunud ainult selle hinges, kes on haritud ja õpetatud, sest see on visa õppimise vili.

Kultuuriliselt, vaimselt ja majanduslikult mahajäänud on aga see rahvas, kus pole leidnud veel pinda need aarded. See rahvas on kui tarbetu kesamaa, millel kasvab ainult umbrohi. Ei anna see rahvas ühiskonnale midagi. Nad teevad küll tööd, täidavad hoolega oma kõhtu, kuid nende vaim jääb vaeslapsesks. Nad ei toida seda, selle tagajärjel jäävad nad kängu ega oskagi midagi õppida ning mõelda.

Seepärast, õpime selleks, et olla kasuks oma riigile, rahvale ja ühtlasi ka tervele ühiskonnale, sest arenenud viljapäist võivad toituda kõik.

Kõigi peapüüdeks olgu aga maailma arendamine, õigluse, headuse ja tõe kõrgeletõstmine!

Jndrek hakkas lugemiseks saadud raamatut armastama. Sellest sai talle mingisugune elumõistatus, eluõnnistus. Kui ometi kord sinnamaale jõuaks, et seda raamatut võiks lugeda arusaamisega ja et sellest, mis oled lugenud, oskaks ka teistele jutustada!

A. H. Tammsaare

Tütarlaste nurk

Silvia Hüpponen

Tütarlaste erihuvidest

Mitmesuguste erinurkade seas „T. R-des“ on seni puudunud „Tütarlaste erinurk“. Seda puudust tahetakse kõrvaldada vastava nurga ellukutumiseega. Vaatame lähemalt, mis ülesanne on sellisel nurgal ja mida seal edaspidi näha soovitakse. Sõna „eri“— kõneleb juba küllalt selget keelt. See nurk tahab käsitleda võimaluse piirides kõiki tütarlaste eriharrastusi ja huve.

On ju käimas sissisõda meheliku ja naiseliku naise vahel. Hoidutakse, vähemalt teoreetiliselt, kramplikult ühe või teise äärmuse poole ja sealjuures unustatakse mõnigi kord „kuldse kesktee“ võimalus.

Ühes tuntud naljas ütleb ema tütrele, kui see räägib, et ta peab veel studeerima psühholoogiat, füsioloogiat ja bioloogiat: „Armas laps, nüüd on sul veel vaja vaid keeduloo­giat, lapi­loogiat ja kuduloo­giat studeerida.“

See ema teadis, mis tütrele läheb tarvis.

Ei aita tütarlapsel üksinda kõik kooliraamatute „-loogiad“, kui puuduvad naisele vajalikud oskused.

Tütarlapsed peavad olema palju mitmekülgsemad kui poisid, sest meie tulevased emad ei saa ju kodu luua, lapsi kasvatada üksi mõne matemaatika, tehnika või muu teadusega. Ses suhtes on poisid küll teataval määral õnnelikumas olukorras, et nad saavad ennast pühendada rohkem oma huvialale. Toidu keedab, õmbleb, lapib ja kasvatab lapsi ju naine.

Kuid sellele hakkavadki, eriti tänapäeva tütarlapsed, ägedalt vastu. Ka nendel on oma laialdased huvialad, nad ei taha n. ö. matta oma elu kodusesse kitsasse raami. Teha tööd, mida keegi ei hinda, millest keegi avalikult rõõmu

ei tunne, mille pärast sind mehe kõrval alavääristatakse, — see tundub nii mõnelegi tütarlapsel talumatuna.

Võiks pidada eelmist lauset ainult sõnadetegemiseks, kuid tegelik elu pakub selleks küllaldaselt kurbi kogemusi.

Keegi ei kõssa sellest, kui naine hästi kasvatab üles poja, aga kui sama poeg leiutab midagi, näit. kasvatab mõne okasteta kaktuse või muud, siis on kogu maailm kisa täis ja mehe tarkust kiidavad inimpõlved.

On ju üldine tõsiasi, et tütarlapsed teatavas vanuses jõuavad poistest ette, — aru tuleb varem — nagu öeldakse. Kes on kunagi kuulnud 17—18-aastasest tüdrukust, kes põgeneb sõepunkris välismaale, kuid poiste seas oleme sellistest asjadest küll kuulnud.

Agaproovigu mõni tütarlaps poisile seletada midagi üheväärsusest, kui kohe lüüakse endale vastu rindu: „Meie mehed!“ Sellele järgneb meeste maailmatusuurte saavutiste loetelu ja meeste kui loojate ülistamine. Kas ei peaks selline enesekiitus tüdrukuid solvama? Pole siis ime, kui tüdrukud püüavad, vahest isegi ilma sisemise sunnita n. ö. mehestuda, et näidata — meie ei ole mingil tingimusel halvemad.

Kuid sellega ei saada veel kuigi kaugele. Äärmisel juhul ja kauase võitluse järele võime vahest olla kui mehed. Kuid kas me oleme selle sarnasusega tõestanud, et n a i s e d pole halvemad? Meie peame avama vastasrinna silmad meie võimiste suurusele, et sellele naiselikule naisele ja emale, keda igapäevases elus hinnatakse, halba varju ei heideta.

Naine peab end arendama igakülgsemalt oma eri-huvialal. Ta ei tohi

unustada oma tähtsat kohta, mis talle antud inimsoo arenguloos. Kui ta mõnel kutsealal ei jõua mehest ette, teostab ta seda rohkem naisena. Meie, tütarlapsed, ei tohi unustada et meid ootavad suured ülesanded. Oleme ju kodude loojad ja tulevased kasvatajad. Mida rohkem on meil teadmisi, seda suuremad on meil võimalused oma ideaalide saavutamiseks. Võiksime lipukirjaks seada analoogiliselt nooreestlaste hüüdlausele: „Olgem naised, aga saagem ka inimesteks!“

„Tütarlaste nurk“ püüab abiks olla meie eriharrastuste arendamisel. See pärast avaldagem siin oma mõtteid teemade ja tööde üle, mis puudutab noort, tublit tüdrukut, kelle käes on inimsoo hälli — kodu — võtmed. Kaastöö saatke „Tuleviku Radade“ toimetusele, Tallinn, Sakala 51.

Püüdke kõigi võimalike abinõudega õppida kodu paremaks ja kaunimaks muuta ja täiendagem endid kui selle tulevase perenaisi!

LOODUSSÕBRA NURK

Malle Nõges.

Meie kooli aed

Tahaksin pisut pajatada oma kooli aiast, sest egas' igal koolil ole sellist „luksust“.

Püüan anda põgusa ülevaate sellest meile nii koduseks saanud paigast.

Türi Majandusgümnaasiumi õppeaed on tähtsamaid sellesarnaseid Eestis. Teda kasutatakse praktiliste teadmiste arendamiseks aianduses.

Eelmainitu asub kaunis linna äärel, üsna koolimaja kõrval. Linna suhtes on ta kirdepoolses osas. Aed praegusel kujul asutati alles 1927. aastal. Enne seda oli meie koolil ainult väike õppeaed, nimelt praeguse põhjapoolne osa. Uue aia asutamist mõjustas arvatavasti suur nõudmine aiasaaduste järele ja täielikumate teadmiste andmine õpilasile.

Aia rajajaiks olid õpilased direktori juhatusel. Uue aia asutamine oli muidugi raske ja vaearikas, kuid tulemused olid siiski head. Võime olla uhked, et meie koolil on selline õppeaed!

Aiale kuulub ka kasvumaja. See on alles noor — valmis alles 1933. aastal.

Aiale kuuluv maa-ala on 2 ha suur. Umbes poole võtab enda alla puuvilja-aed. Ülejäänud osast on pool juurviljale ja teine pool puukoolile kuuluv.

Aeda sisenemiseks võime valida neli sissekäiku. Sisse minnes peavärvast leiame end laialt ja sirgelt teel. Teid on aias kaunis palju. Peateed on laiad ja kruusatud. Teised teed on pisut kitsamad, kuid siiski küllalt laiad, et neil võib vabalt hobusega liikuda.

Loo-de-läänepoolne aia osa on piira-

tud pajutaraga, mis on kauniks kaitseks aiale. Kagu poolt kaitseb aga aeda vastistutatud läätspuu-tara.

Peatee ääres hakkab esiteks silma „lillepuhmas“. Laialt peenralt leiame pea kõiki suvililli, mida ihaldame. Domineerivaiks on siiski neitsisõled, mis kõrge müürina kaitsevad madalamaid lilli. Cladiolused oma hurmavas õrnuses võistlevad sinisilmsete lobeeliatega. Sügisel punetavad sparglite marjad, mis annavad näppude vahel pigistades punast mahla. Magusadki on need marjad, kuid head mitte!

Kõik lilled pole aga koondatud ühele peenrale. On püütud kombineerida sobivaist lilledest ilupeenart. Seepärast peavad leppima lesesõled, võorasemad ja mõned teisedki nurgappeenardega.

Kõikjal hakkavad silma magunate kiruvad värvid, kuid nende ilu on ühepäevane, ja peagi pudenevad nad, jättes seisma vaid kroonitud seemnekarbid. Kevadel õitsevad tulbid ja lumililled jätavad külma, suursuguse mulje. Peale eelmainitute on veel paljusid mitmesuguseid lilli. Ka kasvulas leidub neid, kuid sealsed on enamasti toallilled.

Puuvilja-aias on õunapuud ja pöösad istutatud nelinurkses istutamissüsteemis. Pöösast on esikohal punane sõster ja karumari. Maasikaidki on võrdlemisi palju, kuna nad tasuvad end hästi.

Kaunis oluline osa on puukoolil. See jaguneb mitmesse ritta sorte ja mitmesse ossa vanuse järgi. Vanemast osast müüakse puid, kuna nooremast õpilased veel vääristavad.

Türi aianduskeskkooli aed.

Viljapuude vahel on juur- ja aedviljapeenrad. Sügiseks kasvavad neile suure lüua suurused kaaalikad ja mürakad porgandid. Päris suur töö neid maast välja tirida. Ja egas' teisedki aedviljad maha jää!

Lavad asetsevad kasvumaja kõrval. Neis kasvatatakse kurke, kõrvitsaid ja üldse kultuure, mida kohe ei saa maha külvata ega istutada. Lavad on nii mõnegi taime sünnipaigaks.

Tomatite tarvis on sinnasamasse ehitatud klaasmajake, et päike saaks valmistada neid hästi punapõselisiks. Kuid osa tomateid kasvab kaugemal, tagaaias, täiesti vastu planki. Need on alles maitsvad!

Sügisel valendab kapsapõld ja suured punapäised kapsad seisavad ridastikku, justkui oodates, et neid imeteldaks. Eriti kenad on lehtkapsad oma kroogitud lehtedega. Need jäetakse välja talvekski. Tavitatakse sel ajal garneerimiseks.

Tööjõuna kasustatakse õpilasi. Tunnikavasse on võetud sedavõrd praktilisi aiandustunde, et töö tehakse õpilaste jõuga. Harva võetakse ka pisut lisajõudu, vaid hädaliste tööde aegu. Suvel, koolivaheajal, teevad töö õpilased-praktikandid, kuid siis juba väikese tasu eest.

Kasvumaja on võrdlemisi väike, kuid meie aiale ja õpilaskonnale küllalt suur, on võrdlemisi moodsa ja ajakohase seadeldisega, kuna on ju uus ehitis. Talvel kasvatatakse seal kurke, tomateid ja rediseid, et nendega varakult täiendada söögi-

kaarti. Suvel kasvavad seal aga melonid, tomatid ja lilled (eriti palju on kalktusi)!

Aiasaaduste turustamiskohaks on Tallinn, kuid ka kohalik turg.

Puukool on tähtsaim sissetuleku-allikas. Praktilised aiatöö tunnid on omast kohast huvitavad. Looduses, puhtas õhus viibimine ja töötamine tõstab tuju ja värskendab organismi. Tavaline tulemus on kohutav söögiisu.

Aias tuleb teha kõiki töid — on ju see õppeaed! Sageli pole alul aimugi, kuid midagi teha, kuid aja möödudes on peagi selge ülevaade. Mõnigi loovutaks need teoreetilistele tundidele, kuid selline töötamine on ju ilkkagi elulähedasem. Kindlasti on sellest enam kasu kui kolmekordsest teoreetikast samal ajal.

Tütarlaste tööd on enamasti kergemad, kuid nemadki peavad kõike tegema — alles siis saavutatakse täielik praktika.

Kavas on ette nähtud ka suvine aiapraktika, enne abituuriumi jõudmist.

Selle sooritamata ei saa kooli lõpetada. Suviste praktikatundide eest aga saab väikest tasu.

Need aiasviibimised on saanud meile nii koduseks, et ei oskagi oma kooli kujutleda nendeta ja sümbolsete kooli värvide — rohelise, musta ja, valgeta!

Nii siis me elame oma rõõmude ja muredega, ümbritsetuina Järvamaa soist ja metsist.

R I N G V A A D E

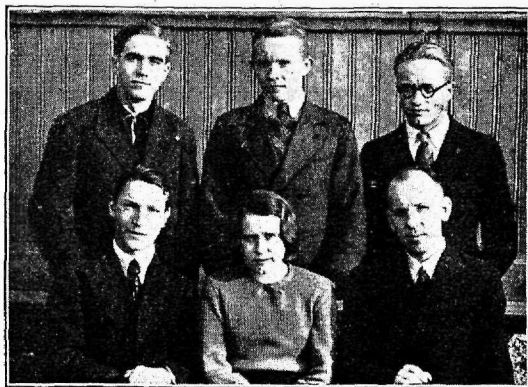
Helmi Randla.

Ülevaade Paide õpilasingide tegevusest möödunud õppeaastal.

Möödunud õppeaastal korraldati Paide Ühisgümnaasiumi juures seni töötanud Noorsoo-Liit ümber õpilasingideks, mis on ühised Paide Ühisgümnaasiumile, Paide Keskkoolile ja Paide Kaubanduskoolile. Nii asutati järgmised õpilasingid: 1) Keele- ja Kirjandusring, 2) Kodu-uurimisring, 3) Muusikaring, 4) Kujutava Kunsti Ring ja 5) Spordiring.

Keele- ja Kirjandusring töötas sektsioonides. Sektsioonid olid järgmised: a) eesti keele, b) inglise keele, d) prantsuse keele, e) saksa keele, g) õpilasajakirja ja lugemislaua. Kuna Keele- ja Kirjandusringi tegevus toimus sektsioonides, oli ringi juhatus koostatud sektsioonide esindajaist. Ringi vanemaks oli õppenõukogu poolt valitud õp. E. Kalja, ringi juhatajaks õpilaste poolt H. Vilms. Keele- ja Kirjandusringi eesti keele sektsioon vastavalt oma sihtidele taotles arendada oma liikmete keelekirjanduslikke ning rahvus- ja üldkultuurilisi huve. Sektsiooni vanemaks oli õp. E. Kalja, juhatajaks H. Randla. Kirjanduskultuuriliste teemade käsitlemiseks moodustati referaatrühm. Viimase tööst võttis osa 13 õpilast. Referaadid kanti ette sektsiooni töökoosolekuil. Referaadid olid järgmised: „Miks loeme ilukirjandust?“, „Kuidas koostada kõnet?“, „Kuidas esitada kõnet?“, „Fr. Tuglase „Kuldne rõngas“ ja „Enesearendamise võimalusi“. Kogu õpilasperele korraldati huviõhtud RA tähistamiseks, Fr. Tuglase 50. a. juubeli puhul ja A. Kivi mälestamiseks. Huviõhtud korraldati omavaheliste koosviibimistena, kus kavas oli lisaks deklamatsioon ja muusikapalu. Kanti ette järgmised referaadid: „J. Aavik ja keeleeuendus“, „H. Visnapuu looming“, „Fr. Tuglase elu ja looming“ ja „A. Kivi, soome suurkirjanik“. Osavõtt huviõhtuist oli elav. Hõimuaate levitamiseks ja emakeele omapärasuste paremaks mõistmiseks korraldati soome keele kursused õp. I. Kekälaise juhatusel. Kursusest võttis osa 12 õpilast. Hõimusuhete süvendamiseks sõlmiti ka kirjavahetusi soome õpilastega. Eesti sektsiooni muust tegevusest väärrib veel mainimist selgitusettekannet „Novelleti olemus“. Peale selle sisustati kooli pidusid ja aktusi. Keele- ja Kirjandusringi inglise keele sektsioon jagunes vanemate ja nooremate rühmaks. Vanemas rühmas arendati praktilist keeleoskust suulist

kõneharjutuste, lühikeste kõnede ja referaatide näol. Peeti kirjanduslikke referaate, peamiselt kahe kirjaniku, Beatrice Harraden'i ja John Galsworthy tundmaõppimiseks. Vaba konversatsiooni arutlusaineks olid teemad: noored ja vanad, Itaalia-Abessiinia konflikt, majapidamine, spordivõistlused, ekskursioonid. Peale mainitu tutvustati õpilasi inglise ajalehe ja ajakirjaga ning püüti sidemeid luua inglise õpilastega kirjavahetuse kaudu. Noorema rühma tegevus seisis laulumängude õppimises ja mängimises, mõistatuste lahendamises, kergemate raamatute lugemises. Inglise keele sektsiooni vanemaks oli õp. O. Puskar, juhatajaks E. Raud. Keele- ja Kirjandusringi prantsuse keele sektsiooni koosolek kandis õppetundide ilmet, kus tutvuneti prantsuse keele hääldamise, sõnavara ja grammatikaga. Samuti püüti sektsiooni liikmeid tutvustada prantsuse rahva elu ja kultuuriga. Sektsiooni vanemaks oli õp. O. Puskar, juhatajaks H. Vilms. Keele- ja Kirjandusringi saksa keele sektsioon kandis nime „Arbeit und Interesse“. Sektsiooni eesmärgiks oli oma liikmete saksa keele kõnelemisoskuse arendamine. Tööundide arendati vaba konversatsiooni teemadele: kuidas õppida, et saavutada töös parimat tulemust; kuidas valida enesele raamatuid isiklikuks raamatukoguks; kuidas lugeda võõrkeelseid raamatuid, ajalehti; kuidas kirjutada kodukirjandeid jne. Referaate on peetud teemadele: „Ideaalne õpilane“, „Millise sõbra tahaksin evida?“, „Elu linnas ja maal“, „Minu lapsepõlve mälestusi“, „Tänapäeva õpilane“, „Vanau ja noored“, „Viisakusreegleid“, „Vanasta-õhtu kombeid“, „Paide lossi ajalugu“, „Eestikeelse raamatu arenemisest“, „Muusikast“, „Millises koolis tahaksin õppida?“, „Kui ma õpetaja oleksin“, „Minu tulevikukavatsusi“. Sektsiooni liikmeid tutvustati saksakeelse ajakirjaga, Saksa-maa looduse ja kultuuriga, saksa ja eesti keele erinevustega. Mängiti ka mängu seoses keele õpetusega. Saksa keele sektsiooni vanemaks oli õp. V. Kaljo, sektsiooni juhatajaks H. Bergmann. Keele- ja Kirjandusringi õpilasajakirja ja lugemislaua sektsioon andis välja ajakirja „Ajatar“. Ilmus 4 korda aastas, iga üksiknumber 32-leheküljelisena, hinnaga 15 senti. „Ajatari“ nr. 1 (1936) opalo-

*Tapa Ühisgümnaasiumi ja Kesk-
kooli Kirjandus-Karskursingi
juhatus.*

*Istuvad (vasakult): P. Rinne
(esim.), E. Oder (abisekretär).
Kr. Meikop (vanem); seisavad:
A. Kokk (laekur), V. Kapp
(sekretär), J. Talve (abiesim.),*

grafeeriti 100 eksemplari. Ajakirja toimetajaks oli E. Areng, hiljem K. Kruup. Peale selle kuulus veel ajakirja toimkonda igast klassist üks esindaja. Ajakirja vanemaks oli õp. T. Kaljo, kunstiliseks nõuandjaks õp. A. Roosileht. Õpilasaajakiri sisaldas ilukirjanduslikke ja arvustavaid töid, artikleid, kooli- ja õpilasingide teateid, pilte ja jooniseid. Lugemislaua avatud äripäeviti kella 4—6. Lugemislaua vanemaks oli õp. T. Kaljo, juhatajaks oli L. Murumägi. Lugemislauas oli lugemiseks järgmised ajalehed ja ajakirjad: 1) „Järva Teataja“, 2) „Postimees“, 3) „Päevaleht“, 4) „Tallinna Post“, 5) „Uus Eesti“, 6) „Vaba Maa“, 7) „Õpilasleht“, 8) „Ühistegelised Uudised“, 9) „Aed“, 10) „Eesti Kirjandus“, 11) „Eesti Loodus“, 12) „Eesti Naine“, 13) „Eesti Noorus“, 14) „Kaitse Kodu“, 15) „Loodusvaatleja“, 16) „Looming“, 17) „Maret“, 18) „Muusikaleht“, 19) „Olion“, 20) „Perekonnaleht“, 21) „Põllumajandus“, 22) „Spordileht“, 23) „Teater“, 24) „Tänapäev“, 25) „Majandusteated“, 26) „Nädal Pildis“ ja 27) „Sõdur“.

Kodu-uurimisringi juhatus koosnes õpilastest. Ringi vanemaks oli õp. R. Aarma, abivanemaks õp. A. Lemnits, juhatajaks K. Kruup. Ring korraldas referaatkoosolekuid ühes valguspiltidega. Referaate oli järgmistele teemadele: „Lehe ehitusest“, „Valga linn“, „Kooliolude arenemisest Eestis“, „Vilsandi linnustik“, „Konstantinoopol ja Bosporus“, „Pühamaa“, „Võitlus põhjanaba pärast“. Ringi töös pandi pearõhk praktilisile tööle. Praktilisi töid tehti keemia, taimefüsioloogia, botaanika ja zooloogia alal. Seejuures peab märkima, et ühes looduse kevadise ärkamisega saabus ka ringi intensiivsem tegevusaeg zooloogias, botaanikas ja kodumaa tundmaõppimises.

Muusikaring töötas rühmadena. Moodustati viulimängijate, puhkpillimängi-

jate, klaverimängijate ja soololauljate rühm, sümfonett, jazz ja laulukoor. Kuna muusikaringi tegevus toimus iseseisvates rühmades, oli ringi juhatus koostatud rühmade esindajaist-õpilasist. Ringi vanemaks oli õp. J. Zeiger, abivanemaks koolijuhataja A. Härma, juhatajaks V. Toompea. Muusikaringi liikmed esinesid muusikaliste ettekannetega koolipidudel, õpilasingide koosviibimisel, ja on ka ise korraldanud muusikalisi õhtuid.

Kujutava Kunsti Ringi juhatus koosnes õpilastest. Vanemaks oli õp. A. Roosileht.

Spordiringi juhatus koosnes õpilastest. Ringi vanemaks oli õp. H. Kallas, abivanemaks oli õp. H. Laissaar, juhatajaks V. Rähni. Ringil olid võrk- ja käsipallimängijate rühmad. Igale klassile oli ette nähtud üks pallimängutund nädalas. Äripäeviti kella 4—6 oli õpilastele mängimiseks saadava ping-pong ja koroon. Tütarlastel oli vanemate ja nooremate tantsugrupp ja poeglastel võimlemisgrupp. Spordiring korraldas õpilaslüvalja ja tantsukursusi.

Üldiselt nenditagu, et isetegevuse vastu tuntakse huvi. Osavõtjaid ringide tegevusest leidis rohkesti, mille tõttu võib töö tulemustega rahulduda.

**Ringide tegevusest Tapa Ühis-
gümnaasiumis.**

Kirjandus-karskursing. Asutatud 1922. a., praegu liikmeid 85. Möödunud aastal olid tähtsamad üritused:

19. okt. — hõimuõhtu; 5. nov. — valguspiltide õhtu ühes loenguga Soome, Rootsi, Norra ja Islandi kohta; 14. nov. — referaat „Noorsoo isetegevuse psühholoogilised alused“; detsembris — kirjandivõistlus teemale „Raamat“; 1.—5. jaan. — XIII Üleriiklik Eesti Koolinoorsoo maleturniir; 14. veebr. — kontsertõhtu; 16. veebr. — raadio ülekanne hr. hr. riigi-

Tapa Ühisgümnaasiumi ja Keskkooli Ajalooringi juhatus.

vanema, piiskopi ja peaministri kõnede kuulamiseks; 21. veebr. valguspiltide looduslooline seeria; 29. jaan. — kirjanik A. H. Tammsaare' sünnipäeva tähistamiseks pidulik aktus; 11. märts. — valguspiltide õhtu ajaloolisil aineil; 28. märts. — Fr. Tuglase 50. sünnipäeva tähistamiseks Tuglase õhtu.

Ring on levitanud ajakirja „Tuleviku Rajad“. Ka oli perioodiliselt avatud lugemislaud.

Juhatuse koosolekuid oli 8, päevakorra 22 punktiga, peakoosolekuid 2, päevakorra 12 punktiga.

Võörkeeltering. Asutatud 23. IX 1935. a. Jaguneb saksa k. ja inglise k. sektsioonideks. Liikmeid s. k. — 75; i. k. — 82. M. õ. a. oli suuremate üritustena 3 referaatõhtut ja pidu. Koosviibimisi peeti järjekindlalt kord nädalas 1 tund, mis veedeti seltskondl. mängudega, ajalehtede ja ajakirjade lugemisega ning arutlustega vastavas võörkeeles.

Ajalooring. Asutatud käesoleva õ. a. alul. Kaks sekts.: Keskkooli — 20, Gümni. — 22 liiget. Peetud kaks ref.: „Narva ajalugu“ ja „Hispaania kodusõda“.

Loodusring. Asutatud käesoleva õ. a. alul. Vanem rühm 23, noorem — 28 l.

Spordiring. Asutatud 1922. a. Liikmeid 56. Konraldatud kergejõustiku ja käsipalli võistlusi.

Noorkotkaid 2 rühma 58 l., **Kodutütred** 1 rühm 28 l., **skaute** 1 rühm 18 l., **gaide** 1 rühm 13 l. Koondus peetakse üks kord nädalas.

Omavalitsuslikke üritusi Tapa Ühisgümni. ja Keskkoolis.

Klassivanemate-nõukogu. Koosseis. koolijuh. esindaja, kõikide klasside vanemad ja nende abid. Ülesanded: õpilaskonna esindamine; kõlbelise isiku arend. kaasaaitamine; kooli varade korrashoid; koolielu korrald. kaasa töötamine; kooli au ja hea nime eest hoolitsemine.

Korrapidajate koondis. Koosseis: Võimi.

õpetajad, vanemad-korrapidajad. Igal korrapid. rühmal (koridori, saali, riietehou jne.) on oma vanem.

Klassikohus. Koosseis: Kljuhataja, klvanem, tema abi ja 2 õpilast, kes valitud klassi üldkoosolekul l. õ. a. Arutau eksimusi, mis riivavad klassi au. Otsuseu kinnitab õppenõukogu.

Isetegevusest Türi Majandusgümnaasiumis.

Tolmunud arhiivipaberid jutustavad, et ühes Türi Majandusgümnaasiumi ellukutumisega algasid tööd ka nimetatud kooli õpilasorganisatsioonid.

Peaa endale meeldivaks ülesandeks öelda südamlikke õnnesoove nii koolile kui tema õpilasorganisatsioonidele üheteistkümnenda sünnipäeva puhul, mida tähistas 10. nov. käesoleval õppeaastal.

Esimese õpilasorganisatsioonina loodi 1925. aastal Türi Majandusgümni. Enesearendajate Rühm, mis elujõulisena astub praegu teist aastakümnet.

Samal aastal jaotati Enesearendajate Rühm huviringideks, nagu Spordiring, Malering jt. Otsekohe avati lugemislaud ja korraldati mitmesuguseid referaat- ja vaidlusõhtuid.

Huviringid omakorda süvenesid oma erialadesse, üllatades sageli kaasõppureid sportlike, kirjanduslike või muude võistlustega. Tööd, ühesõnaga, tehti immuga neil aastail ja niivõrd intensiivselt, kui seda lubasid üldse kohalikud olud.

Järgmisel õppeaastal aga vaimustusiu õpilased eriti karskusliikumisest. Nii seisis juhtus, et 1926. aastal kutsuti ellu uus organisatsioon Karskusring. See aeg näib tähistavat ühtlasi õpilasorganisatsioonide hülgapäevi. Tol ajal tehti lihtsalt kõike. Kõneldi, vaieldi, kritiseeriti, loeti, lauldi, näidati õpilaskonnale sobivaid filme jne. Tuleb märkida, et Karskusringi liikmeks sai ainult vastavate eksamite

*Tapa Ühisgümnaasiumi ja Kesk-
kooli Võõrkeelteringi juhatus.*

sooritamise. Distsipliin, täpsus ja kohusetunne hingestas noid aegu.

Aeg möödus. Õpilased muutusid ja ühes nendega ka töö iseloom. Tuli soikumine pärast hiilgepäevi. Karskusring suri hoopis välja 1929. aastal ja Enesearendajate Rühm püüdis hingitseda edasi, oodates endale paremaid päevi.

Järgmiste lendude õpilastest oli palju spordihuvilisi ja 1934. aastal eraldus Spordiring Enesearendajate Rühmast, alates tööd iseseisvalt uue põhikirja alusel.

Praegu töötab koolis kaks põhikirjalist õpilasorganisatsiooni. Asjaavadud uue kesk-koolid löövad neis kõigiti tublisti kaasa.

Enesearendajate Rühma liikmete arv tõuseb kaheksakümne viieni, kuna Spordiring omab kolmikümme tegevliiget. Neist esinduse juhatusse kuuluvad õpilased: Ä. Püssa, H. Nurme, M. Nõges, A. Uibu, R. Toome ja õpetajad J. Meerits ja L. Lepp. Spordiringi juhatusse aga õpilased: R. Toome, S. Simkel, Ä. Püssa, A. Uibu, A. Käsper ja õpet. Th. Anderson.

Enesearendajate Rühma tegevuskava käesoleval õppeaastal püüab haarata jälle kord kõiki võimalusi, et viia rühma tegevust kõrgeima tasemeni.

Eriti aitab selleks eduks kaasa rühma praegune energiline ja ennastohverdav hooldaja hr. J. Meerits.

Püütakse korraldada umbes kümme tegevusõhtut, mis oma sisukate referaatide ja ettekannetega tohiksid tuua vaheldust õpilase üksluiseks kippuvasse ellu. Muidugi pole unustatud ka õpilaste erihuve. Praegu puuduvad küll otsekohe vastavad ringid, nagu varem (Malering jt.), rühma juhatus aga tahab seda „ringitamist“ meelega vältida, kuna see tooks kaasa vaid liigseid, aegaraiskavaid formaalsusi. Sellele vaatamata korraldas rühm võistlusi kirjanduse, kõne, male alal ja püüab tuua liikumist isetegevusse.

Iga-aastaseks kurvaks nähtuseks on olnud, et lugemislauad pole suutnud õpilasi

küllaldaselt siduda. Seda viimast just lugemismaterjali vähesuse tõttu.

Tänavune eelarve julgeb selles suhtes loota nii kooli kui ka linnavalitsuse lahkele toetusele. Sellest julgustatuna käib rühma lugemislauas praegu seitse väärtuslikemat aegkirja, „Loominguga“ alates ja „Aiaga“ lõpetades, ning viis loetavatamat ajalehte.

See pole jätnud avaldamata lugejaskonnale oma mõju.

Spordiringi tegevusala piirdub muidugi ainult spordivõistluste korraldamises ja sportliku mõtte propageerimises, mida toetab kõigiti Spordiringi hooldaja hr. Andresson. Stigisene kooliturniir jalgpallis ja kergejõustikus oli elavaks näiteks poiste edust. Seal saavutati rida uusi koolirekorde ja omandati ergutuseks diplomeid.

Üldiselt töötavad Enesearendajate Rühm ja Spordiring suures vennalikkuses, kuna juba eelpoolmainitust nähtus, et rõhuv enamus juhatusliikmeid kummaski organisatsioonis on samad.

Ainuke halb, mis kipub vahel tuju rikkuma, on Türi õpilase piiratud aegerialakoolina on siin tundide arv, võrreldes teiste gümnaasiumidega, tunduvalt suurem.

Tegeldes kooli sinfoonia- ja jazz-orkestris ning lüües pisut kaasa veel paljus muus, tuleb ajast puhuti nii puudus, et kurdetakse, miks pole ööpäev nelikümme tundi pikki.

Tuleval aastal, meie kõikide kurvastuseks lahkuvad Türi gümnaasiumist tema viimane lend. Kes aga arvab, et sellega surevad ka eelmainitud õpilasorganisatsioonid oma parimas eas, see eksib.

Tublid kesk-koolide õpilased aiva ootavad parajat juhust, et astuda lahkujate asemele ja jätkata eelkäijate tehtud tööd.

Optimistlikult vaatavad Türi koolide õpilasorganisatsioonid tulevikku ja soovivad kõikidele kaasvõitlejatele siin ja väljaspool palju head.

Ärni Püssa,
T. Mg. E. R. esimees.

M õ i s t a t u s i e n u r K

Ülesanne nr. 1.

1	2	3		4	5	6	
7				8			
		9		10			
11	12			13	14	15	
19							
20						22	
23		24			25		26
		27	28			29	
30				31			
32				33			

Põikread: 1. Kaalutõestus—Eestis, 4. Jõgi Saksamaal, 7. Kuulus viuldaja ajaloo, 8. Shoti poeet 1759—1796, 9. Nobeli laureaat, 11. Saali teos, 13. Germaanlaste jumal, 15. Noot, 16. Papagoide-liik, 18. Saksakeelne-määrsõna, 19. Nobeli laureaat, 21. Linn Soomes, 23. Osa, jagu, 25. Saksa filosoof, 27. Eesti kunstnik, 29. Kaassõna, 30. Riik Aasias, 31. Iga, 32. Saksa helilooja 1685—1750, 33. Tühi-jutt.

Püstread: 1. Eesti kunsti ajaloolane, 2. Idamine tiitel, 3. Ajalooline mõis Harjumaal, 4. Värv, 5. Eesti viuldaja, 6. Riik Euroopas, 10. Saksa filminäitleja, 12. Lind, 14. Eesti poetess, 16. Koht, paik, 17. Endise ministri eesnimi, 20. Eesti naiskirjanik, 22. Ese laevalt, 23. Puu, 24. Osariik U.S.A-s, 25. Raskus, 26. Vaiksest, 28. Saksakeelne määrsõna.

Ülesanne nr. 2.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	
		31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42		
			43	44	45	46	47	48	49	50	51	52			

I 43. 42. 14. 36. 50. 25. 21. 8. 23. — 33. 27. 23. 6. 16.
 II 20. 4. 41. 2. 51. 29. 32. 38. 22. — 48. 41. 12. 7. 37. 49. 18. 13.
 III 35. 49. 26. 15. 5. 6. 36. 21. 44. 47. — 30. 19. 39. 46. 40. 17.
 IV 53. 28. 1. 52. 9. 14. 31. 11. — 24. 8. 45. 10. 3. 39. 54. 22.

I Inglise keemik 1733—1804, hapniku leiutaja—Austria helilooja. II. Saksa poeet — saksa filosoof. III Nobeli laureaat — Tuglase novellikogu. IV Vallaku teos — Briti insener, tuntud autovõidusõitja.

Õpilased, lahendage mõistatusi!

Lahenduse üldreeglid on endised. Lahendused saata „Tuleviku Radade“ toimetusele, Tallinn, Sakala 51.

Õnne pailapsed.

„T. R.-de möödunud kevadpoolaasta nr. 9 ja 10 ilmunud mõistatiste lahendajaist võitsid auhinna järgmised isikud:

Mõistatuse nr. 21 ja 22 lahendajaist võitis auhinnana Oscar Wilde'i „Õnneliku printsi“ B. Bruck, Kreuzwaldi 13, Tallinn.

kool, Tartus.

Mõistatuse nr. 23 ja 24 lahendajaist võitis auhinnana ühe aastakäigu „Tuleviku Radu“ Viktor Tui, Tehnika-

Mõistatuse nr. 25 lahendajaist võitsid auhinnana 1) ujumistrikoo moe-, pesu- ja puduärikt „Vennad Lepp“ Leili Alver, S.-Pärnumnt. 23, Tallinn; 2) G. Põldmaa „Mikroobide jahil“ J. Kuusk, Valga Keskkool.

Mõistatuse nr. 26 lahendajaist võitis auhinna H. Vuolijoki „Udutagused“ Volde mar Tooman, Liiva 20, Võru.

Mõistatuse nr. 27 lahendajaist võitis auhinnana ühe aastakäigu „Tuleviku Radu“ K. Jaakson, Karja 74, Pärnus. **Mõistatuse nr. 28 lahendajaist** võitis auhinnana 400 gr. šokolaadi L. Tender, Aia 17, Tartus.

Arvustuste nurk

Kolmas kompanii Draamastudio külastäguetendusena Tartus.

Andres Särevi dramatiseering
A. Gailiti romaani „Isade maa“
järgi. Lavastajaks dramatiseerija.

Dramatiseeringus on püütud vältida anekdootide rohkust ja esile tõsta tõsisemat sündmustikku, mis on asjale igatahes kasuks tulnud. Pole ju mõeldav, et Vabadussõda viidi lõpule läbi nalja, laulu, kaardimängu ja viinajoomise.

Jah, viinajoomine, söömine ja naiste alavääristamine on saanud viimasel ajal näidendites šablooniliseks motiiviks. On raske leida näidendit (ma mõtlen eesti näitekirjandust), kus rekvisiitide nimekirja ei tule sööginõud ja viinapudel. Näib, nagu oleks söök ja viin eestlasele eelkõige tema pärisosaks.

Käesoleval korral pole see küll teisiti mõeldav, sest on sõja-olukord ning inimesed elavad lahinguväljal. Seega ka põhjendus õige: ürgne laul, lõõtspill ja „pudel“ on sõdurite otseseks jõukogumise- ja meeoleu-allikaks, mitte suured sõnad vabadusest, sest vabaduse väärtus ja mõiste oli neile iseenesest mõistetav.

Tegelased on kujutatud elavate, reaalsete inimestena, kelle hulka ei sobi filosoferiv idealist (vangilangenud, punaste pool sõdinud Joosep Ikk, kelle vend on tubli sõdur kolmandas kompaniis).

Miljöö ning olustik oli laval hästi antud. Tugev kontakt publikuga saavutati kohe, mis kestis lõpuni. Selleks aitasid küll kaasa ka püssipaugud ja granaatide plahvatused (ka nendest oleks ehk võinud kosta kaugema't). Märgitagu mõned tehnilised puudused, mis rikuvad illusiooni: liikuvatest pilvedest üksi ei aita, rongi kiire sõidu kujutamiseks, kui vaguni aknast paistab kogu aeg paigalseisev puu. Ka naissõduri püssikäsitlus (tulistamisel) oli silmatorkavalt „omamoodi“.

Näitlejad tegid oma töö hästi. Läbituntud mängu pakkus J. Kaljola vanaisana.

Mari-Ann Möldre (Mizzi Möller) mängides noorsõdur Ossi, oli päris tõeline poiss. Aug. Sunne leitn. Meemena oli laitmatu. Koduselt mõjus ka L. Hansen. Täiesti ansambelis olid isegi vähemate osade kandjad, näit. L. Martin juudipoisina. Kihistamapanevalt mõjus ka vene eide ja taadi peksustseen. Polnud ka seda väga sage-dast puudust — venitamist.

J. Kaljola't, kes käesoleva tükiga mängib oma 15 aasta lavategevuse juubelit, austati lilledega ning talle üteldi ka austussõnu.

Rahvast oli Draamateatri saali kogunenud keskmiselt. Oleks päris rõõmustav olnud näha nende hulgas ka mõnd kooli-noorsoolast. Rohkem võib neid näha aga kinopubliku hulgas.

V. Austa.

A. Söödor: Richelieu. Saavutusrikas poliitikamees. Piltide ja kaardiga. 155 lk. Hind 1 kr. 50 s. Suurmeeste Elulood nr. 31. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.

Kardinal Richelieu on näide mehest, kes seab enesele suure, kuid selgepiirilise eesmärgi, pühendab selle saavutamiseks kogu oma jõu ning oskused ja täidab hiilgavalt oma ülesande. Kitsamalt elukutselt piiskop tahtis ta riigiasju juhtima ning temast kujunes mees, kes viis Prantsusmaa välise hiilguse teele, tsentraliseerides võimu kodustes oludes ja mängides suurt mängu Euroopa poliitikakaartidega. Meie ei tarvitse pooldada tema sihte ja taktikat, ometi peame imetlema ta võimeid. Ühtlasi tutvustab Richelieu elulugu poliitikakunstiga XVII saj. esimesel poolel ja avab pilgu tolle kauge ajastu üldehitusse.

„Granaatõuntest maja.“ Oscar Wilde'i „Granaatõuntest maja“ sisaldab neli novelli: „Noor kuningas,“ „Infanta sünnipäev,“ „Kalur ja tema hing“ ja „Tähelaps“. Need neli novelli on nagu igauks eri maailmast pärit, kuid neist on ehitatud granaatõuntest maja, milles hõõgub inimlikkuse-armsuse altarituluke. Siin loovutab

inimene, noor kuningas, kulla ning kalliskivid, sest ta on näinud kahvatuid palgeid ning nõrkusest värisevaid sõrmi, mis öödekaupa on tikkinud rikaste toredaid rõivaid.

„Granaatõuntest maja“ on nagu ohvrialtar armastusele — ja sellisena ta leek on lõpmatu, ta tee pikk ning otsatu.

„Ursula“. E. Pressensè'i „Ursula“ on noorsooteos, kuid ühtlasi on ta huvitav ka täiskasvanuile. Teose peategelane, väike vaeslaps Ursula viiakse maalt linna rikka onu „hästikasvatatud“ perekonda, kus ta saab küll leiba, kuid jääb ilma armastusest ning sõpradest oma lihtsameelsuse ja loomulikkuse tõttu, mis ei sobi Pariisi hellitatud lastega, kelle õigeteks kasvatajateks olnud omakasu-silmaspidajad, ise kasvatamata tootidrukud, sest proual pole ometi aega lastega jännata.

Tõelist mõistmist leiab Ursula oma õpetajannalt, kuid temagi on sunnitud jagama ainult reegleid, sest leivateenistus nõuab seda. Aegamööda, kuid kindlalt võidab väike tüdruk oma kaaslasi, seitset kasvatamata poisijõmpsikat — laste terve vaist aitab seks kaasa.

Pressensè'i „Ursulas“ leiame rea suurepäraseid inimitüpe, teiste hulgas näeme seal suurlinna vaest linnalast, kellele tähendab kevadest väike lehis puuoks niiskes keldritoakeses ja kes kunagi pole näinud rohelist aasa ega iial pole noppinud ühtegi lille.

Salme Hochmuth.

R. Viidalepp: Juhiseid rahvaluulekogujatele. Mida ja kuidas koguda.

Nimetatud 48-leheküljeline brošüür on ilmunud Eesti Rahvaluule Arhiivi väljaandel ja annab kokkuvõtliku ülevaate sellest, mida rahvaluule nime all tuleb üldse koguda ja kuidas seda teha, et tulemused oleksid tõesti väärtuslikud ning uurimistöödeks hõlpsasti kasutatavad. See on mõeldud käsiraamatuks neile, kes on huvitatud oma kodukoha rahvamälestuste kogumisest, ja saadetakse tasuta kätte igaühele, kes oma soovist teatab E. Rahvaluule Arhiivile, Aia t. 42, Tartu. Rahvaluulekogujatele antakse ka preemiaid raamatutes ja rahas.

Oleks väga soovitatav, et õpilased oma kodukoha rahvamälestuste kogumistööd isikliku abiga innukasti toetaksid.

„Tuleviku Rajad“ ilmuvad üks kord kuus (välja arvatud juuni, juuli ja august). Tellimishind kr. 2.— kogu õppeaastas, 90 snt. sügispoolaasta, 115 snt. kevadpoolaasta. Üksiknumber — 25 snt. Vastutav tegevtoimetaja: Karl Mihkla. Toimetus: Joh Aavik, Harald Jänes, Otto J. Kiisel, Oskar Parlo, Helene Tamverk, Aleksander Vaigla. Väljaandja: Eesti Keskkooliõpetajate Kogu. Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Sakala 51. Tarvitamata käsikirju alal ei hoita. Käsikiri saadetakse tagasi, kui selles on lisatud mark.

Elmar Muuk: Väike õigekesluse-sõnaraamat. Viies, parandatud ja täiendatud trukk. Eesti Kirjanduse Selts, Tartu, 1936. 480 lk. Hind 2 kr. 50 s. brošeeritult, 3 kr. kõites.

Üle aasta kestnud, pingutava töö järel ilmub nüüd VÕS uuendatud kujul tarvitate kätte. Uue trüki lehekülgede arv on eelmistest suurem küll ainult paarikümne võrra, kuid tänu sellele, et muudeti mõningate vormide esitamiseviisi ja ühendati tüüpsõnastikku 1166-lt 845-le, mahutab uus trükk üle 5000 sõna rohkem kui eelmised. Kohanimed on lõpust viidud ülddossa, sest sel juhul on näit. Tallinn, tallinlane jne. mitte lahus, vaid reastikku. Kohanimede arvu on märgatavalt suurendatud. Väliselt aga näib uus VÕS väiksem kui endised, sest ta on trükitud kirjutuspaberile. Arvestades ka grammatilist osa ja rikkalikku sõnavara autoriteetses esituses on VÕS paratamatuks sõbraks igale keelettartitajale, eriti muidugi õpilasele. Ka need, kellel õigekirjutus on täiesti nõrk, võivad seda teost tulusalt tarvitada, sest ta esitab käibiva sõnavara lihtsamaist vormidest kõige raskemateni.

Sport ja kehaline kasvatus. Mida peaks igaüks teadma selle tähtsusest, erialadest ja ajaloost.

Kirjutanud A. Klumb erg - Kolmpere, Eesti Spordi Keskkliidu Spordiinstruktor. Käsikirja täiendanud A. Kalamees, võimlemise õpetaja Tartu ülikoolis. 112 lk. 41 pilti. „Elav Teadus“ nr. 53. Hind 1 kr. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.

Sport, kehakultuur, on meie aja põnevaim huviobjekt. Aga kas teavad kõik need tuhanded, kes iga päev võistlusele rutavad, ka ligemalt, mis õieti on spordi ja kehakultuuri sügavam mõte ja tähtsus, millised on ta tähtsamad alad, kuidas on olnud ta ajalooline areng, millised on praegused tippsaavutised meil ja mujal? Kõigest sellest kirjutab selles raamatus A. Kolmpere — ise meie tähtsamaid sportlasi ja olümpiavõitjaid. See rahvalik raamat pole määratud mitte ainult igale sportlasele, vaid igale kodanikule — noorele ja vanale.

